

Affekten skam i spædbarnsalderen

Et teoretisk speciale om udvikling af kapacitet til intersubjektivitet i teori om mentalisering

Tone Høyer Hughes

Humanistisk Fakultet, Aalborg Universitet

2016-04-20

Studie nummer: 20090649

Antal tegn: 168171

Antal normalsider: 70

Abstract: The affect shame in infants

A theoretical master's thesis on the development of capacity for intersubjectivity in theory of mentalization

The concept of mentalization was originally introduced by Fonagy and colleagues in therapeutic treatment of borderline personality disorder. It has since gained significant ground not just in this area but also within the field of pedagogy, as well as in work with traumatized or otherwise vulnerable children and adults.

Furthermore, it has opened up many new perspectives on child development.

This thesis provides a theoretical exploration of the concept of mentalization with the aim of examining how the capacity for mentalization of affects is developed from the infant age and onwards. To accomplish this the thesis starts from the theory of biosocial feedback and an introduction to the essential socio-cognitive concepts herein. These concepts have their basis in theory of mind and are followed by an examination of the four theoretical dimensions of mentalization: the cognitive/affective, the implicit-automatic/explicit-controlled, the self/other, and the external/internal dimensions.

Together, the inquiry into these theoretical constructs forms the basis for an examination of certain unclear areas and unresolved issues in the prevalent theory of mentalization, specifically related to the aforementioned implicit-automatic dimension and the development of capacity for intersubjectivity. It is argued that the phenomenologically based theory of primary intersubjectivity may contribute to resolving some of the problems related to implicit mentalization and intersubjectivity in theory of mentalization.

Finally, the affect shame will be used to examine what implications a theoretical integration of primary intersubjectivity into theory of mentalization might have on the general role of affects in mentalization. It is argued that such an integration of primary intersubjectivity calls for a rethinking of the concept of mentalized affect.

INDLEDNING.....	1
Opgavens opbygning.....	5
Om sprogoversættelse og introduktion af begreber i specialet.	5
DEFINITION AF INTERSUBJEKTIVITET OG BEGREBETS RELEVANS FOR MENTALISERINGSTEORI, AFFEKTEN SKAM, SAMT MENTALISERET AFFEKTIVITET.....	6
INDFØRING I TEORI OM MENTALISERING.....	8
Afgrænsning af den teoretiske redegørelse.....	8
Mentaliseringsteori.....	8
Teorihistorisk baggrund.....	9
SOCIAL BIOFEEDBACK TEORI. UDVIKLING AF KAPACITET TIL MENTALISERING AF AFFEKTER.	11
Redegørelse for kognitive kapaciteter indeholdt i mentalisering: Intentionalitet, repræsentationalitet samt kapacitet fælles opmærksomhed.....	11
Intentionalitet.....	12
Mentale repræsentationer.....	13
Fælles opmærksomhed.....	16
Affekter i teori om mentalisering med fokus på begrebet mentaliseret affektivitet.....	20
Mentaliseret affektivitet.....	21
Emotioner i et udviklingsperspektiv.....	25
Udvikling af mentalisering i forælder-barn dyaden.....	27
Den sociale biofeedback model.....	29
Anden ordens repræsentationer – emotionerne bliver kognitivt tilgængelige.....	30
Indføring i affektspejling.....	31
Markeret spejling. Hvordan ubevidste emotionelle tilstande bliver kognitivt tilgængelige.....	32
Pædagogisk kommunikation i den sociale biofeedback mekanisme.....	35

Kort opsummering.	37
Kritisk stillingtagen til det empiriske grundlag for mentaliseringsteori.	37
Revurdering af tilknytningens rolle i mentaliseringsteori	38
Overgang til dimensionerne	43
Kognitiv versus affektiv mentalisering	43
Implicit (automatisk) versus eksplicit (kontrolleret) mentalisering.	44
Internt fokuseret versus eksternt fokuseret mentalisering	45
Selv-orienteret versus anden-orienteret mentalisering.....	46
Manglende teoretisk redegørelse for implicit mentalisering i teori om mentalisering	47
Udvikling af kapacitet til mentalisering af egne affekter	49
Udvikling af kapacitet til mentalisering af affekter i andre	51
Internt versus eksternt fokuseret mentalisering.	53
Opsamling	54
Primær intersubjektivitet i mentaliseringsteori.	54
Primær intersubjektivitet og udvikling af kapacitet til mentalisering af egne affekter.	58
Primær intersubjektivitet og mentalisering af andres affekter	59
Kritisk stillingtagen til teorien om skam.	60
Skamaffekters rolle i udviklingen af intersubjektivitet.	60
Scener og ur-scripts i Tomkins' affektteori	64
Affekten skam ifølge Tomkins	65
Nathanson om affekten skam.	66
Nathanson om skam hos spædbørn.....	67
Kort diskussion af en ikke-mentaliseret fortolkning af primær intersubjektivitet og affekten skam i teori om mentalisering.....	68
REFERENCELISTE	71

Indledning

Teori om mentalisering har siden den som samlet teori blev introduceret af Fonagy, Gergely, Jurist og Target (2002) som en behandlingsmetode til borderline personlighedsforstyrrelser (American Psychiatric Association, 2013) vundet stort indpas inden for distinkte områder såsom det pædagogiske arbejde, parterapi og organisations- og arbejdspsykologi. Men først og fremmest bruges den mentaliseringsorienterede teoretiske tilgang i arbejdet med udsatte børn, unge og voksne samt i behandling af psykiske traumer (Center for Mentalisering, april, 2016). Mentaliseringsteoretikerne hævder, at mentalisering er den mest grundlæggende fælles faktor i alle psykoterapeutiske behandlinger (Allen, Fonagy & Bateman, 2008/2010). Siden 2002 er teori om mentalisering beskrevet i forskellige udgivelser bl.a. af Allen, Fonagy & Bateman (2008/2010) og Fonagy, Gergely & Target (2007) samt Gergely & Unoka (2008). Teorien blev i 2012 udvidet substantielt med Fonagy, Bateman og Luytens (2012) inddeling af kapacitet til mentalisering i fire dimensioner; kognitiv/affektiv; implicit-automatisk/eksplicit-kontrolleret, selv/anden samt ekstern/intern. Disse polariteter kan siges repræsentere balancerede systemer hvor en dysfunktion ved én pol ofte manifesteres som en uberettiget dominering i den anden ende af skalaen (Fonagy et al., 2012). En persons kapacitet til mentalisering kan således vurderes ud fra hvordan de er placeret på de respektive skalaer sammenlignet med deres fungeren i det hele taget (ibid.).

Kort formuleret betegner Allen og kolleger (2008/2010) *mental-isering* som det at gøre noget ikke-mentalt til noget mentalt. Dertil kan det beskrives som at være opmærksom på ens egne og andres mentale tilstande, koblet med en implicit eller eksplicit bevidsthed om, at disse mentale tilstande er repræsentationer af virkeligheden ud fra ét af mange mulige perspektiver. Fonagy og kolleger (2002) beskriver det som at have andres sind på sinde. Mentalisering kan også beskrives som at individet ved vej hjælp af sin forestillingsevne opfatter og tolker adfærd som værende forbundet med intentionelle mentale tilstande. Allen og kolleger (2008/2010) påpeger, at mentale tilstande og adfærd imidlertid ofte er så uløseligt forbundet at det ene ikke kan skelnes fra det andet.

Således er ikke al mental aktivitet mentalisering, men mentalisering vedrører mentale tilstande påpeger Allen og kolleger (ibid.). Nærmere specificeret påpeger de, at mentalisering indebærer tænkning, overvejelse og refleksion. Men i mentaliseringsbegrebet indsnævres rammerne for mentalisering til tænkning (og følelse) vedrørende mentale tilstande. Videre indebærer implicit mentalisering ofte ikke-reflekteret tænkning. Der er snarere tale om en intuitiv og automatisk proces. Eksplicit mentalisering vedrører kun et bestemt område af tænkning og implicit mentalisering overskrider grænserne for tænkning i bevidst reflekteret forstand. I forhold til vægtningen i individets daglige liv af polariteten eksplicit mentaliserings rolle i forhold til polariteten implicit mentalisering, udgør eksplicit mentalisering ifølge Allen og kolleger (2008/2010) kun toppen af isbjerget.

Flere (Davidsen & Fosgerau, 2015; Lundh & Liljenfors, 2015) har stillet spørgsmålstegn ved mentaliseringsteoretikernes (Fonagy et al., 2012; Allen et al., 2008/2010) manglende teoretiske redegørelse for den relativt nyligt tilføjede implicite form for mentalisering. Dette, påpeger de, står i kontrast til den store betydning, som implicit mentalisering tillægges i mentaliseringsteori hvor eksplicit mentalisering kun udgør toppen af isbjerget. Lundh og Liljenfors (2015) argumenterer for, at der i mentaliseringsteoriens redegørelse for implicit mentalisering er en risiko for at overføre modellen for konceptuel tænkning til domæner for ikke-konceptuel tænkning. Det kan således ikke nødvendigvis antages, at implicit mentalisering er præcis ligesom eksplicit mentalisering bortset fra, at det er non-verbalt og foregår ubevidst (Lundh og Liljenfors, 2015, p. 40).

Ydermere gør Lundh og Liljenfors (2015) samt Davidsen og Fosgerau (2015) opmærksom på, at der er teoretiske uoverensstemmelser og uafklarede pointer i teori om mentalisering vedrørende mentaliseringsteoriens antagelser om spædbarnets udvikling af kapacitet til intersubjektivitet. Fonagy og kollegers (2002) beskrivelse af affektspejlingsprocessen vægtlægger spædbarnets kapacitet til at opfatte om omsorgsgiverens affektspejling er kongruent med barnets egen affektive tilstand samt om den er 'markeret' på en måde, som indikerer, at det som omsorgsgiveren refererer til i affektspejlingen er barnets egen affektive tilstand og altså således ikke er et udtryk for omsorgsgiverens egen affektive tilstand. Denne proces påpeger Lundh og Liljenfors (2015) indebærer tilsyneladende, at spædbarnet er i stand til at opfatte

emotionelle kvaliteter i omsorgsgiverens ansigtsudtryk og stemmebrug allerede fra fødslen. Er dette ikke tilfældet kan affektspejlingsprocessen logisk set ikke påbegyndes påpeger Lundh og Liljenfors (2015). I mentaliseringsteorien (Fonagy et al., 2002) afviser imidlertid, at spædbarnet på denne måde skulle kunne mentalisere andres emotionelle udtryk fra fødslen. Og dette repræsenterer dermed ifølge Lundh og Liljenfors en teoretisk uoverensstemmelse vedrørende udvikling af intersubjektivitet i teori om mentalisering.

Lundh og Liljenfors (2015) samt Davidsen og Fosgerau (2015) påpeger, hvordan teori om primær intersubjektivitet kan fungere som et bud på velfunderet teoretisk forklaring for implicit mentalisering. Med hensyn til mentalisering om affekter argumenterer Lundh og Liljenfors med udgangspunkt i denne fænomenologiske teoriramme for at spædbarnet oplever en *implicit* form for resonans mellem de oplevede kvaliteter af dets kropslige tilstande og de opfattede kvaliteter ved omsorgsgiverens emotionelle udtryk. Primær intersubjektivitet antages her at tage form som primær interaffektivitet eller en deling af affekter (Hutto & Gallagher, 2008).

Jeg vil i opgaven detaljeret redegøre for den, den centrale teori i mentaliseringsteori som kaldes den sociale biofeedback teori (Fonagy et al., 2002). Den sociale biofeedbackteori er en operationalisering af mentaliseringsteoriens kerneantagelser om affektens rolle i udviklingen af selvet. Herefter følger en kort redegørelse for den dimensionelle overordnede struktur af mentalisering (Fonagy et al., 2012). Dernæst vil jeg i opgaven gøre detaljeret rede for de teoretiske uoverensstemmelser samt teoretiske uafklarede pointer i mentaliseringsteori vedrørende implicit mentalisering samt udvikling af kapacitet til intersubjektivitet. Nærmere specificeret vil jeg argumentere for at implementeringen af primær intersubjektivitet i mentaliseringsteori, har en effekt på den måde hvorpå et centralt begreb som 'mentaliseret affektivitet' kan forstås i mentaliseringsteori. Om mentaliseret bemærker Jurist (2010) at affektregulering beror på at være i stand til at kunne udlede andres intentioner og på at lære at se sig selv som en, der har sine egne intentioner. Mentalisering og affekter er indlejret i hinanden. Således er affektregulering er fundamentet for mentalisering, men mentalisering skaber nye og

mere differentierede former for affekt og selvregulering. Og dette er mentaliseret affektivitet (Jurist, 2010, p. 291). Jeg vil lægge særligt vægt på, at mentaliseringsteoriens opfattelse af affektivitet er præget af en fordring om at eksplicit mentalisering om affekter altid er mulig. Dette mener jeg giver teorien en mangel. Jeg vil analysere mentaliseret affektivitet med udgangspunkt i en forståelse af affekten skam. På baggrund af redegørelsen for implementering af primær intersubjektivitet i mentaliseringsteori vil jeg således argumentere for, at det lille barn kan fornemme skam allerede fra fødslen. Dette kan give en ændret forståelse af affektivitet i mentaliseringsteori og dermed fordre en gentænkning af begrebet mentaliseret affektivitet.

Således lyder min problemformulering for opgaven:

Hvordan kan man forstå udvikling af intersubjektivitet samt begrebet implicit mentalisering i teori om mentalisering? Og hvordan man forstå affekter og særligt affekten skam i denne sammenhæng?

I de nedenstående afsnit vil jeg redegøre nærmere for opgavens opbygning, samt for relationen mellem de i opgaven anvendte teorier.

Opgavens opbygning.

Jeg starter med at redegøre for teori om mentalisering. Derefter følger en redegørelse for uklare pointer og teoretiske uoverensstemmelser, som er fremsat omkring det udviklingspsykologiske aspekt vedrørende hhv. dimensionen implicit-eksplicit mentalisering samt udvikling af intersubjektivitet i mentaliseringsteori. Videre redegør jeg for, hvordan en fænomenologisk funderet teori om primær intersubjektivitet bliver fremsat som mulig løsning på de teoretiske uklarheder i teori om mentalisering.

Hvor ovennævnte kritikpunkter har et udviklingsrelateret perspektiv på mentalisering, indsnævres analysen i specialets efterfølgende del til et udviklingspsykologisk affektteoretisk fokus. Jeg vil argumentere for, at affekten skam udgør et produktivt udgangspunkt for en undersøgelse af hvilke konsekvenser ift. til det affektive aspekt af mentaliseringsteori, der kan siges at være ved at implementere fænomenologisk funderet teori om primær intersubjektivitet i mentaliseringsteori. På baggrund af denne analyse vil jeg diskutere det for mentaliseringsteorien centrale begreb 'mentaliseret affektivitet'. I denne kontekst følger en teoretisk diskussion af hvilke implikationer, en implementering af teori om primær intersubjektivitet kan have for affektperspektivet i teori om mentalisering. Afslutningsvis perspektiveres diskussionen.

Om sprogoversættelse og introduktion af begreber i specialet.

For at fremme læsevenligheden, markeres et begreb med *kursiv* første gang det nævnes og defineres. Hvor jeg har oversat engelske begreber til dansk, skrives først den danske oversættelse efterfulgt af den engelske originale term i *kursiv* og sat i parentes. Enkelte begreber såsom det engelske ord *arousal* og kan kun vanskeligt oversættes præcist til dansk, hvorfor jeg har valgt at bibeholde den engelske oversættelse i teksten. Første gang det nævnes i teksten, er det som med nye begreber markeret med *kursiv* og efterfulgt af en betydningsdefinition.

Definition af intersubjektivitet og begrebets relevans for mentaliseringsteori, affekten skam, samt mentaliseret affektivitet.

Hensigten med opgaven er som nævnt at undersøge, hvordan udvikling af intersubjektivitet kan forstås i teori om mentalisering samt også at undersøge, hvordan affekten skam kan forstås i denne sammenhæng. I det følgende vil jeg kort redegøre for en initial definition på opgavens forståelse af intersubjektivitet. Denne definition beskriver jeg her som initial, idet den senere i opgaven vil danne udgangspunkt for en redegørelse for forskellige forståelser for begrebet intersubjektivitet i mentaliseringsteori, efter jeg har redegjort for mentaliseringsteoriens forståelse af udviklingen af intersubjektivitet.

Udviklingspsykologen Hart (2008, p. 227) beskriver, hvordan spædbarnet fra fødslen er i stand til at indgå i et fælles opmærksomhedsfelt. Dette felt udvikles langsomt til, at barnet bliver i stand til at følge andres blik og efterfølgende bliver i stand til at se noget nyt i fællesskab med andre. Hvor fælles blikkontakt etablerer forbindelsen mellem to subjekter, kan fælles opmærksomhed ifølge Hart forstås som det at lade to subjekter samle sig om noget bestemt i den eksterne realitet i form af et fælles fokuseret opmærksomhedsfelt omkring et tredje. Dette er i overensstemmelse med filosofen Brincks (2008, p. 116f) definition af intersubjektivitet. Brink understreger, at intersubjektivitet kan være hhv. triadisk i den forstand at to subjekter relaterer sig til et tredje eller dyadisk i den forstand, at to subjekter relaterer sig til hinanden. I triadisk intersubjektivitet udveksler subjekterne oplevelser vedrørende et tredje objekt. I dyadisk intersubjektivitet drejer oplevelserne eller erfaringerne sig om subjekterne selv.

Intersubjektivitet har et interaktivt aspekt og materialiseres først i en form for tidlig imitation mellem det nyfødte barn og dets omsorgsperson og udvikles snart til et gensidigt engagement. Det nyfødte barns ur-oplevelse af ens-hed med den anden er ifølge Brinck (ibid., p. 117) en forudsætning for at udvikle intersubjektivitet.

Gentagne episoder med gensidigt engagement igennem barnets første levemåneder

fremmer ifølge Brinck den implicite erkendelse af ens-hed eller similaritet mellem selvet og andre. Meltzoff og Brooks argumenterer for, at denne erkendelse er baseret på følte og observerede handlinger, som forbereder barnet på at tilpasse sin individuelle adfærd til den andens behov og krav (Meltzoff & Brooks, 2001 if. Brinck, 2008, p. 117). Når jeg i opgaven henviser til begrebet intersubjektivitet, refererer jeg i overensstemmelse med opgavens problemformulering til *udviklingen* af kapacitet til intersubjektivitet og dermed i første omgang primært til spædbarnets kapacitet til dyadisk intersubjektivitet. Som det fremgår af ovenstående, er dette imidlertid en kapacitet, der i et almindeligt udviklingspsykologisk spor forandres til også at omfatte kapacitet til fælles opmærksomhed omkring et tredje. Med inddragelsen af affekten skam i opgaven vil jeg, **som nævnt i indledningen**, undersøge begrænsninger ved begrebet mentaliseret affektivitet. Idet netop affekten skam i én forståelse tilhører gruppen af selvbevidste affekter (Fischer & Tangney, 1995, p. 4) vedrører skam i dette perspektiv, to subjekters fælles opmærksomhed omkring et fælles tredje, hvor dette tredje udgøres af barnets eget selv. Med mentaliseringsteoretikernes beskrivelse af mentalisering som det at have sind på sinde kan triadisk intersubjektivitet siges at vedrøre det at have en fuldt udviklet kapacitet til mentalisering.

Endelig kan begrebet *mentaliseret affektivitet* beskrives som en særlig funktion af affektregulering, som er betinget af kapacitet til mentalisering (Fonagy et al., 2002, p. 435). Hvor mentalisering ikke per se behøver at vedrøre affekter, referer begrebet mentaliseret affektivitet til en form for affektregulering, som kan være til stede hos voksne. Det at mentalisere affektivt henviser til, at individet kan siges at være bevidst om sine affekter, mens det fortsat er i en affektiv tilstand (Fonagy et al., p. 96). Det betyder at individet antages at være i stand til at begribe betydningerne af sine egne affekter. Allen og kollegaer (2008/2010, p. 97) bemærker, hvordan mentalisering af emotioner ofte er det, der arbejdes med i psykoterapi. Følgelig vil jeg i opgaven her anskue mentaliseringsteoriens redegørelse for begrebet mentaliseret affektivitet, som et begreb, der eksemplificerer, hvad der er mentaliseringsteorien opfatter som værende 'muligt', når det kommer til affekter. Affekter er så at sige altid mulige at mentalisere. Med baggrund i en redegørelse for teoretiske uoverensstemmelser og uklarheder, der kan siges at eksistere i mentaliseringsteori, vil jeg med udgangspunkt i affekten skam udfordre denne antagelse.

I det ovenstående har jeg overordnet redegjort for, på hvilken måde begrebet intersubjektivitet har relevans for mentalisering samt affekten skam. Dertil har jeg redegjort affekten skams rolle i forhold hertil.

← **Mette:** jeg oplever at skam –ligesom andre emotioner, kan være totalt til stede uden at det er bevidst for personen selv. dvs. der er ingen tænkning om skammen. Eller vrede eller hvad det nu er som er blokeret ude af bevidstheden. W. Bion siger et sted: there can be pain that isn't suffered.

Indføring i teori om mentalisering.

Afgrænsning af den teoretiske redegørelse.

Allen og kolleger (2008/2010, p. 49) beskriver mentalisering som en mange facetteret og uhyre kompleks teoretisk størrelse. Som det vil fremgå, danner teorien, som ligger til grund for konceptualisering af mentalisering, et omfattende begrebsmæssigt matrix, hvor begreberne indgår i flere sammenhænge på tværs af teorien (Fonagy et al., 2012, p. 19). Opgavens problemformulering omhandler, som nævnt, udvikling af intersubjektivitet samt affekters rolle i denne udvikling med fokus på affekten skam. I det følgende er redegørelsen for mentaliseringsteori således afgrænset til de dele af teorien, som er relateret til *udvikling* af intersubjektivitet og affekters rolle heri. Teori om mentalisering er, som jeg har beskrevet i indledningen, udviklet med henblik på klinisk praksis. Det ligger imidlertid udenfor opgaveformuleringens hovedformål at inddrage den del af mentaliseringsteorien, som beskæftiger sig konkrete terapeutiske teknikker. Dertil vil mentaliseringskapacitetens rolle i udvikling af psykopatologi alene blive redegjort for i henhold til, hvordan udvikling af intersubjektivitet i mentalisering spiller sammen med affekten skam. Opsummerende vil de dele af mentaliseringsteori, der omhandler udvikling af intersubjektivitet samt affekters rolle i udviklingen af intersubjektivitet danne grundlag for redegørelsen og senere analyse og diskussionsdelen i opgaven.

Mentaliseringsteori

Fonagy og kolleger (2002, p. 23f; Fonagy et al., 2012, p. 7) beskriver mentalisering som en socialkognitiv funktion, der udgør et system for interpersonel forståelse. Det er en mental kapacitet, som bevirker, at individet bliver i stand til at opfatte og fortolke både egen og andres adfærd ift. intentionelle mentale tilstande fx i form af

behov, ønsker, følelser, antagelser, mål, hensigter og ræsonnementer (ibid.).

Yderligere specificeret, beskrives den fuldt udviklede mentaliseringskapacitet af Fonagy og kolleger (2007, p. 289) som et udviklingsmæssigt skridt, der afhænger af den tidlige interaktion mellem spædbørn og omsorgsgiver og antages at afhænge af udviklingen af et symbolsk repræsentationelt system for mentale tilstande (ibid.).

Teorihistorisk er teorien om udvikling af kapacitet til mentalisering grundfæstet i freudiansk psykoanalytisk teori samt tilknytningsteori. Et kort teorihistorisk oprids er relevant her, idet det vil give et indblik i den grundlæggende referenceramme for udvikling af intersubjektivitet i mentaliseringsteori.

Teorihistorisk baggrund

Allen og kolleger beskriver, hvordan den freudianske og i det hele taget psykoanalytiske tankegang i tråd med dens freudianske rødder vægtlægger transformationen fra fundamentalt kropslige processer (somatiske og motoriske) til psykisk erfaring. Freud er ifølge mentaliseringsteoretikerne ophavsmand til den grundlæggende idé om mentalisering, idet han opfattede mentale processer som bestående af en transformation fra noget ikke-mentalt til noget mentalt. Dette blev af Freud opfattet som en binding af somatisk driftsenergi i form af tanker (Freud, 1895 if. Allen et al., 2008/2010, p. 31). En nyere idé, som er opstået med Freuds idé om at binde energi med tanker, er Bions begreb om *containment* (Bion 1962/2013, p. 304), som bevirker, at presserende indre impulser transformeres til tålelige og tænkelige oplevelser.

Allen og kolleger erklærer sig endvidere enige i de franske psykoanalytikere Lecours og Bouchard (1997 if. Allen et al., 2008/2010, p. 32), som var de første til at introducere mentaliseringstermen i den psykiatriske litteratur i slutningen af 1960'erne. Mentalisering bliver af dem betragtet som en mental elaboreringsproces, som henviser til en generel klasse af mentale operationer inklusiv repræsentation og symbolisering. Specifikt medfører dette en transformation og elaborering af drifts-afektoplevelser til mere og mere organiserede mentale fænomener og strukturer (Lecours & Bouchard (1997 if. Allen et al., 2008/2010, p. 32). Jeg vil påpege her, hvordan begrebet mentalisering også i sin teorihistoriske oprindelse således også kan siges at have en medbetydning om at kunne blive elaboreret, hvorved indholdet i mentaliseringsprocessen vil blive eksplicit.

Mentalisering er, som nævnt, ikke noget, der finder sted udelukkende hos den enkelte. Winnicott (1971 if. Allen et al., 2008/2010, p. 33) redegør tydeligt for den rolle, som moderens spejling spiller i udviklingen af selvoplevelsen. Dette sammenfattes af Fonagy og kolleger sådan: "the psychological self develops through the perception of oneself in another person's mind as thinking and feeling" (Winnicott, 1962 if. Fonagy et al., 2002, p. 28). Mentaliseringsteoretikerne formulerer det således, at spædbørn finder deres sind i omsorgspersonens sind. De uddyber med at bemærke, at det at det at mentalisere, afhænger af at blive mentaliseret i kraft af omsorgspersonens mentalisering (Allen et al., 2008/2010, p. 33).

Tilknytningskonteksten ses af mentaliseringsteoretikerne som den udviklingspsykologiske "smeltedigel" for mentalisering (Allen et al., 2008/2010, p. 36). Nærmere specificeret antager mentaliseringsteoretikerne, at kapacitet til mentalisering udvikles mere eller mindre fyldestgørende i konteksten af trygge tilknytningsrelationer. Tryk tilknytning udgør ifølge Bowlby (1973 if. Allen et al., 2008/2010, p. 34) en sikker havn (dvs. emotionel trøst og en følelse af tryghed) og en tryk base for udforskning. Bowlby (1988, if. Allen et al., 2008/2010, p. 34) lægger ifølge Allen og kolleger vægt på, at den trykke tilknytning skaber udgangspunkt for udforskning også af den indre mentale verden.

I det ovenstående har jeg redegjort kort for den teoriehistoriske baggrund for mentaliseringsteori. Bl.a. har jeg redegjort for hvorledes teori om mentalisering bl.a. oprinder af psykoanalytiske teoretikers antagelse om at mentalisering kan beskrives som en mental elaboreringsproces.

I det følgende vil jeg beskrive den sociale biofeedback teori og de mest centrale socialkognitive processer, som er indeholdt i denne teori.

Social biofeedback teori. Udvikling af kapacitet til mentalisering af affekter.

Den sociale biofeedback teori beskriver hvordan de automatiske emotionsudtryk hos spædbarnet og omsorgspersonens konsekvente affektspejling, mimik og stemmelyde forbindes i det lille barns sind. Således forbindes i spædbarnets sind over tid omsorgspersonens spejlingsudtryk med barnets distinkte emotionelle tilstande, hvilket fører til, at barnet efterhånden vil opleve sig selv som en aktør, som selv kan foretage den emotionelle regulering (Hart, 2008, p. 229). Den sociale biofeedback teori er essentiel for mentaliseringsteoriens forståelse af udviklingen af kapacitet til intersubjektivitet og affekternes rolle herfor. Indeholdt i teori om social biofeedback er visse essentielle socialkognitive processer såsom intentionalitet og repræsentationer samt kapacitet til at indgå i fælles opmærksomhed. Disse har deres oprindelse i teori om det mentale (*theory of mind*). I det følgende gør jeg først rede for disse nævnte socialkognitive processer, som altså har rødder i teori om det mentale. Disse vil udgøre det teoretiske fundament for redegørelsen for social biofeedback teori.

Redegørelse for kognitive kapaciteter indeholdt i mentalisering: Intentionalitet, repræsentationalitet samt kapacitet fælles opmærksomhed.

I indledningen beskrev jeg, at mentalisering kort udtrykt kan beskrives som ”at have sind på sinde”. I et teoretisk perspektiv henviser denne enkle formulering til det, som Fonagy, Gergely og Target (2007, p. 289) betegner som en kompliceret mental aktivitet. Tilegnelse af kapacitet til at mentalisere er et mange faset forløb, der udvikler sig på basis af en række socialkognitive kapaciteter. Disse er til stede og udvikles fra den tidlige spædbarnsalder og udvikler barnets socialt engagement og kapacitet til intersubjektiv interaktion (Allen et al., 2008/2010, p. 100).

Helt overordnet indebærer mentalisering tre teoretisk overlappende mentale funktioner (Fonagy et al., 2007, p. 289), som jeg vil redegøre for i det følgende

afsnit. Undervejs i denne redegørelse vil jeg som nævnt definere centrale teoretiske begreber, som har særlig relevans for den videre analyse og diskussion af intersubjektivitet og affekters rolle for intersubjektivitet i teori om mentalisering.

Intentionalitet

Den første ud af tre overlappende mentaliserende funktioner kan ifølge Fonagy og kolleger (2007, 289) beskrives som, at det mentaliserende individ besidder en form for intuitiv teori om handling. Denne bevirker, at andres og egne handlinger fortolkes af individet, som værende udtryk for *intentionelle* mentale tilstande. Begrebet intentionalitet er centralt for mentaliseringsteori, idet mentale tilstande opfattes som værende i deres væsen intentionelle. Allen og kolleger forklarer dette ved, at mentale tilstande kan siges at være repræsentationelle eller ”at de drejer sig om noget”.

Teorien igennem vægtlægges det som en afgørende pointe, at mentale tilstande har en repræsentationel natur (Allen et al., 2008/2010, p. 28). I tillæg hertil vil jeg inddrage begrebet som en central del af affekters rolle i udvikling af intersubjektivitet i mentaliseringsteori. Begrebet intentionalitet henter mentaliseringsteoretikerne fra fænomenologisk orienterede filosoffer Dennett (1987 if. Fonagy et al., 2002, p. 146) samt Bretano (1874 if. Fonagy et al., 2002, p. 147). Dennetts brug af termen *intentionelt standpunkt (intentional stance)* henviser til den menneskelige kapacitet til at attribuere kausale mentale tilstande til andre. Dennett ser i tillæg hertil, termen intentionalitet som værende betydningsfuld i et evolutionært perspektiv. Udviklingen af børns færdigheder ift. at kunne tillægge sådanne intentionelle kausalt begrundede mentale tilstande til andre ses som en evolutionært udviklet tilpasning, som gør individet i stand til at forudsige andres adfærd. Som jeg vil uddybe senere i teori om social biofeedback, anses selv mindre børn af Fonagy og kolleger som værende i stand til at indtage et sådant intentionelt standpunkt og dermed være i stand til at tillægge andre individer kognitive mentale tilstande såsom eksempelvis overbevisninger (*beliefs*) og ønsker (*desires*) (2002, p. 146). Overbevisninger og ønsker er således eksempler på mentale tilstande, som altså per definition er intentionelle, idet disse tilstande er repræsentationelle eller ”rettede” og ”drejer sig om” noget (ibid., p. 86f). Netop i kraft af at dreje sig om noget, kan eksempelvis overbevisninger og ønsker siges at have en repræsentationel natur. En

overbevisning kan således siges at ”dreje sig om” om en given eller mulig situation eller omstændighed, og et ønske kan ”dreje sig om” en fremtidig situation eller omstændighed. I et udmalende eksempel kontrasterer Allen og kolleger (2008/2010, p. 28) dette med en sten, som ikke kan siges at dreje sig om noget, idet den bare *er*. Yderligere uddybet påpeger mentaliseringsteoretikerne, at et individ med en fuldt udviklet kapacitet til mentalisering, har en bevidsthed om, at en mental tilstand altid udgør en særlig vinkel på en situation. Således afhænger evnen til at reflektere over de forskellige betydninger af mentale tilstande af fornemmelsen for mentale tilstandes henvisningskarakter. Denne fornemmelse er i sig selv et udviklingsmæssigt vigtigt skridt (ibid.). Væsentligt for min videre analyse og diskussion af affekters relevans for intersubjektivitet i mentaliseringsteori er, at også følelser er intentionelle mentale tilstande. Dette vil jeg redegøre nærmere for i afsnittet, der vedrører affekter i mentaliseringsteori. Videre vil jeg foregribe opgavens analysedel og her påpege, at netop det, at mentaliseringsteorien implementerer et fænomenologisk element ift. udvikling af kapacitet til mentalisering, udgør et teoretisk væsentligt afsæt for at indarbejde en fænomenologisk funderet teori om primær intersubjektivitet.

Mentale repræsentationer

Den anden af de teoretisk overlappende funktioner, som mentalisering indebærer, er ifølge Fonagy og kolleger, at det fuldt mentaliserende individ er i stand til at danne mentale *repræsentationer* af andres sind. Det er disse repræsentationer, som bevirker, at individet bliver i stand udlede, tillægge og forestille sig intentionelle mentale tilstande hos andre og også hos sig selv (Fonagy et al., 2007, p. 289).

Som det fremgik af ovenstående definition af begrebet intentionalitet, er begreberne repræsentation og intentionalitet i mentaliseringsteorien tæt forbundne. Hvor der med begrebet intentionalitet henvises til det forhold, at mentale tilstande kan siges ”at dreje sig om noget”, er der til mentaliseringsteoriens forståelse af begrebet repræsentation imidlertid knyttet en detaljeret tilhørende opfattelse af, at barnet gradvist udvikler en forståelse af mentale tilstandes repræsentationalitet. Dette er med til at konstituere en overordnet fornemmelse af at være et selv (Allen et al., 2008/2010, p. 100).

Udviklingen af mentale repræsentationer kan kort beskrives ved, at spædbørn hurtigt lærer, at andre og de selv er fysiske og sociale aktører, der er i stand til at påvirke, samt vil blive påvirket af, ydre objekter og andre personer. I et nærmere specificeret udviklingsperspektiv kan spædbørns evne til at danne repræsentationer ved ni-måneders alderen ifølge Allen og kolleger (2008/2010, p. 103) beskrives ved den *teleologiske* indstilling. På dette udviklingsstadium forventer spædbørn kort beskrevet, at aktørernes handlinger er rationelle og målrettede. Jeg vil understrege her, at det i mentaliseringsteori ikke antages at ni måneder gamle spædbørn forstår aktørens handling som et udtryk for en mental tilstand. Snarere er deres forventninger alene baseret på ydre iagttagelige fysiske realiteter. Gennem andet leveår begynder små børn at kunne tillægge en mere nuanceret mentaliseret kvalitet til den teleologiske indstilling. Ifølge Allen og kolleger (ibid.) fortolker børn i denne alder eksempelvis intentionelle aktørers handlinger som værende forårsaget af lyst, ønsker og intentioner. Dertil har spædbørnene også en implicit forståelse af sande og falske antagelser (Onishi & Baillargeon, 2005 if. Allen et al., 2008/2010, p. 103). I denne alder tilegner barnet sig tilmed et sprog, der kan repræsentere indre tilstande. Imidlertid er børn i to-års alderen ikke i stand fuldt ud at kunne adskille mentale tilstande fra ydre virkelighed.

I tre-fire års alderen udvikler børn en fuldt eksplicit forståelse af repræsentationelle mentale tilstande. Barnet er nu i stand til at forstå, at andre mennesker har mentale repræsentationer, der ikke stemmer overens med den fysiske virkelighed. Dette betyder, at barnet kan danne indre repræsentationer af andre menneskers såkaldte falske overbevisninger¹ (*false beliefs*) og at det kan artikulere dette sprogligt (Fonagy et al., p. 289). Barnet har dermed udviklet en eksplicit forståelse af sindet som værende repræsentationelt. I kognitionsforskning kaldes denne repræsentationelle teori om det mentale også for teori om det mentale (*theory of mind*). Sindets kapacitet til at danne repræsentationer er ifølge Perner (1991 if. Allen og kolleger, 2008/2010, p. 103.) et grundlæggende fundament for at forklare, hvad sindet er. Således sker der, som jeg har beskrevet i det ovenstående, et skift fra mentalistisk teori adfærd til en repræsentationel teori om det mentale. Dette skift indebærer, det for mentaliseringsbegrebet centrale forhold, at mentale tilstande tjener en

¹ En standard model for at teste falsk overbevisning (*false belief test*) kan se således ud: Drengen Max ser ikke, at hans chokolade uventet bliver forflyttet. Han tror derfor stadig, den befinder sig, hvor det oprindeligt blev placeret. I testen skal barnet forudsige, hvor Max vil lede efter chokoladen. Det hvor den oprindeligt blev placeret, eller hvor den blev forflyttet til (Perner & Roessler, 2012, p. 519).

repræsentationel funktion. Dette betyder med Allen og kollegers (ibid.) formulering, at udviklingen af repræsentationel kapacitet frigør sindet fra virkeligheden. Herved bliver det for barnet muligt at gøre sig mentale forestillinger om noget (at have noget på sinde), som ikke er til stede. Det bliver i tillæg dertil muligt med denne kognitive kapacitet at opleve noget, som er til stede, på forskellige måder (ibid., p. 104). Den indre verden kommer til fuld udfoldelse i takt med, at evnen til meta-repræsentation udvikles. Med termen meta-repræsentation henvises her til den mentale kapacitet til at repræsentere repræsentationer, som kan eksemplificeres som, at et individ ved, at han ved. Gennem dette udviklingskridt bliver sindet opmærksom på sig selv. Meta-repræsentation er tæt knyttet til meta-kognition, som udgør et specifikt område for tænkning, der falder inden for rammerne af mentalisering (ibid., p. 74). Kort forklaret omfatter metakognition såvel viden som regulering. Hvor metakognitiv viden omfatter viden om sine kognitive evner (fx at man er bedre til sprog end matematik) tjener metakognitiv regulering til at koordinere kognition. Allen og kolleger (ibid., p. 104) bemærker, at på trods af, at meget forskning i metakognition er koncentreret om kognitive processer (fx lærings- eller hukommelsesstrategier), omfatter metakognition også emotioner og motiver – andres og egne. Dette reflekteres i mentaliseringsteoriens ovennævnte definition på mentalisering, som kort kan beskrives som det at tænke og føle om tanker og følelser. Som jeg vil komme ind på, på et senere tidspunkt, reflekteres dette også i begrebet mentaliseret affektivitet, som jeg diskuterer i forbindelse med analysen af intersubjektivitet i mentaliseringsteori og hvordan affekter kan forstås i denne sammenhæng.

Således udgør det udviklingsmæssige skift til dette meta-repræsentationelle niveau såvel kognitiv som affektiv selvregulering (Allen et al., 2008/2010, p. 104).

Opsummerende har jeg i det ovenstående kortfattet redegjort for den begrebsmæssige forståelse af mentale repræsentationer i mentaliseringsteori. Det at danne mentale repræsentationer af eget og andres sind udgør som nævnt den anden af de funktioner, som Fonagy og kolleger (2007, p. 289) nævner som værende indeholdt i mentalisering. I takt med udviklingen af mentale repræsentationer bliver individet i stand til at bl.a. at tillægge og forestille sig intentionelle mentale tilstande hos andre og hos sig selv. Videre udgør mentale repræsentationer og udviklingen af disse en central del af teorien om social biofeedback. Denne udgør mentaliseringsteoriens

konceptualisering af udviklingen af barnets affektivt repræsentationelle verden. Udviklingen sker i et interaktivt samspil med omsorgspersonen. Omsorgspersonens mentale repræsentationer af spædbarnets emotionelle tilstande eksemplificeres i hans adfærd, idet han intuitivt viser barnet disse udtryk. Barnet begynder da at udvikle en mental repræsentation af sin egen intentionelle emotionelle tilstand som en følelse og som en spirende form for emotionel selvbevidsthed. Disse repræsentationer danner gradvist basis for at mentalisere emotioner og dermed også for affektregulering. Således beskriver den sociale biofeedback teori barnets udvikling af kapacitet til at mentalisere emotioner og i det hele taget til at opdage dets mentale selv i den sociale verden (Allen et al., 2008/2010, p. 105). Jeg vil her gøre opmærksom på, at det er i forhold til denne mentaliseringsteoriens redegørelse for dannelse af affektiv repræsentationalitet, at jeg senere vil pointere, der er teoretiske uklarheder og uoverensstemmelser om udvikling af intersubektivitet.

Fælles opmærksomhed

Som en tredje funktion indebærer mentalisering ifølge Fonagy og kolleger (2007, p. 289), at individet har udviklet kapacitet til at forudsige, forklare og retfærdiggøre andres handlinger ved at udlede de intentionelle mentale tilstande, som disse handlinger udspringer af. Til grund for opnåelse af evnen til mentalisering ligger erkendelsen af, at individer har separate sind, hvilket kan indeholde forskellige mentale modeller af virkeligheden. Det er implicit heri, at det er denne indre virkelighed, snarere end den eksterne virkelighed, som forårsager menneskers handlinger (ibid.). For at kunne opnå forståelse herfor, må individet kunne udlede og danne repræsentationer af både de mentale repræsentationer i andres sind samt de mentale repræsentationer i individets eget sind.

I den teoretiske redegørelse for udvikling af evnen til at danne repræsentationer af individets eget sind henviser teori om mentalisering til bl.a. udviklingspsykologisk forskning i teori om det mentale. Bevidsthed om andres opmærksomhed over for individet kommer til udtryk i løbet af de første få måneder af spædbarnets liv. Reddy hævder her, at selvet er det første mål for andres opmærksomhed, som spædbarnet oplever (2005, p. 106 if. Allen et al., 2008/2010, p. 107), samt at opmærksomhed rettet mod selvet er den mest direkte og stærke opmærksomhedserfaring, det er muligt at have (Reddy, 2005, p. 86 if. Allen et al., 2008/2010, p. 107). Reddy (2005,

p. 95 if. Allen et al., 2008/2010, p. 107) gør således opmærksom på, hvordan spædbørn i to-fire måneders alderen reagerer på forskellige måder på, at andre kigger på dem. Deres reaktioner skifter fra alt imellem glæde og interesse til ambivalens og fortvivlelse. Dette viser ifølge Reddy, hvor tæt emotioner er forbundet med opmærksomhed (ibid.). Jeg vil understrege her, hvordan mentaliseringsteoretikerne her henviser til, at barnet reagerer på det, at andre viser dem opmærksomhed. Spædbarnet antages ikke at være opmærksom på, at andre har indre følelser, ligesom det i det hele taget ikke er opmærksom på, at det ser den andens subjektive tilstand (Fonagy et al., 2002, p. 127). Spædbørn henleder i tillæg hertil også andres opmærksomhed på sig selv, for at etablere ansigt-til-ansigt kontakt. Spædbørn forsøger også på dette tidspunkt, få måneder gamle, at genvinde andres opmærksomhed, når den er blevet afbrudt. Allen og kolleger (2008/2010, p. 107) gør opmærksom på, hvordan spædbørn bliver stadig mere raffinerede i deres ageren, som har fokus på at dirigere andres opmærksomhed

Ved syv-otte måneders alderen evner spædbørn eksempelvis at henlede opmærksomhed på bestemte aspekter af dem selv, eksempelvis en blottet mave (Reddy, 2005 if. Allen et al., 2008/2010, p. 107). Senere i ni-elleve måneders alderen retter spædbørn andres opmærksomhed mod genstande i nærheden. Således påpeger Allen og kolleger (2008/2010, p. 108) hvordan involvering i fælles opmærksomhed i den tidlige spædbarnsalder giver barnet erfaringer med at være genstand for andres opmærksomhed. Det er centralt her at det lille spædbarn involvering i opmærksom kontakt ikke antages at forudsætte noget bevidst begreb om opmærksomhed som en indre ikke-iagttagelig mental tilstand (Gomez, 2005 if. Allen et al., 2008/2010, p. 108) ligesom spædbarnet ikke antages at have kapacitet til at repræsentere selvet som repræsenteret i den andens indre verden. Reddy (2005) bemærker, at det er objekterne for opmærksomheden og ikke deltagelse i opmærksomhedshandlingerne der bliver mere komplekse i løbet af udviklingen.

Hvor gensidig opmærksomhed i den helt tidlige spædbarnsalder antages at være dyadisk, bliver fælles opmærksomhed efter seks måneders alderen triadisk i den forstand, at den involverer selvet, en anden person og et tredje objekt. Det triadiske selv-anden-verden forhold har ifølge Allen og kolleger en fundamental betydning. Viden om den ene forudsætter i dette perspektiv således viden om alle tre (Davidson, 2001 if. Allen et al., 2008/2010, p. 108). Denne triangulering har en afgørende

betydning for udviklingen af flere forskellige mentale perspektiver, hvilket Allen og kolleger understreger, er essensen af mentalisering (Allen et al., 2008/2010, p. 108). Hobson beskriver trianguleringen som, at den tilvejebringer et fast punkt, en slags omdrejningspunkt omkring hvilket, forskellige ting samles. Omdrejningspunktet er verden bemærker Hobson og det, de to perspektiver vedrører, er den samme ting i verden. Idet en enkelt ting således opleves som havende to betydninger foranlediges spædbarnet til at skille sit eget perspektiv ud fra den andens. Omsorgspersonen og barnet reagerer på det selv samme objekt. Gennem denne oplevelse af at have både sit eget og sin mors perspektiv på de samme ting lærer spædbarnet på den ene side noget om ting og på den anden side noget om perspektiver. Hobson påpeger, at ved at aflæse sin mors reaktion på et stykke legetøj lærer barnet noget om legetøjet, men samtidig fortæller legetøjet det lille barn noget om hendes mor. Det fortæller hende, at hendes mor adskiller hende fra sig selv på en særlig måde og at hendes mor har en holdning til legetøjet, som adskiller sig fra barnets holdning til det samme legetøj (Hobson, 2002 if. Allen et al., 2008/2010, p. 108). Som Hobson (2002, if. Allen et al., 2008/2010, p. 109) udvikler barnet gennem fælles opmærksomhed en begyndende fornemmelse af at dele og at sammenligne erfaringer med et andet menneske). Ved at gøre det muligt at for barnet at lære om verden, tjener udvikling af kapacitet til fælles opmærksomhed en afgørende erkendelsesmæssig funktion. Et andet kognitivt fænomen, som er nært forbundet med fælles opmærksomhed, er social refereren (Reddy, 2005 if. Allen et al., 2008/2010, p. 109). I forbindelse med social refereren tjekker det lille barn moderens emotionelle reaktion på et nyt objekt for at afgøre, om det skal betragtes som eksempelvis farligt eller interessant. Jeg vil gøre opmærksom på her, hvordan fælles opmærksomhed generelt indebærer det som Eilan (2005 if. Allen et al., 2008/2010, p. 109) hævder kan betragtes som en implicit emotionel kommentar til objekter af fælles interesse. Videre hævder Eilan, at den slags emotionelle udtryk kan opfattes som primitive ytringer. At udveksle et smil er således at udveksle en kommentar om verden (2005, p. 25 if. Allen et al., p. 109).

Allen og kolleger (2008/2010, p. 109) påpeger i forbindelse med adaptive aspekter ved mentalisering af emotioner, hvordan individet i betydelig grad støtter sig til emotionel viden om verden og at individet begynder at tilegne sig den emotionelle viden gennem social refereren (Allen et al., 2008/2010, p. 109). Eilan (2005 if. Allen et al., 2008/2010, p. 109f) påpeger hvordan denne brug af affektive reaktioner i den

eller anden forstand må være gennemsyret af en fornemmelse af at få styr på det eller forstå det rigtigt. Denne primitive fornemmelse for rigtigt og forkert begynder at manifestere sig med begyndelsen af social refereren. Det barnet søger forsikring om er ifølge Eilan (2005, *ibid.*) netop om reaktionen er passende eller ej. En måde at udtrykke det på, er at affektregulering på dette udviklingsstadium er ensbetydende med regulering af hensigtsmæssighed i forhold til barnets reaktion på verden (Eilan, 2005 *if.* Allen et al., 2008/2010, p. 110).

Hvor fælles opmærksomhed kan beskrives i dets triadiske form som et spørgsmål om spædbarnets og moderens opmærksomhed over for et tredje objekt, beskriver Tomasello (1999 *if.* Allen et al., 2008/2010, p. 110), hvorledes opmærksomhed over for selvet får en ny betydning. Der opstår selvbevidsthed på et mere avanceret kompleksitetsniveau (*ibid.*). Således påpeger Tomasello (*ibid.*), at efterhånden som spædbørn i ni-tolv måneders alderen begynder at følge og styre andres opmærksomhed hen mod ydre genstande, sker det også at denne anden, hvis opmærksomhed barnet følger, retter fokus mod barnet selv. Tidligere i barnets udvikling, var dette ikke muligt. Tomasello bemærker således, at der fra ca. ni-måneders alderen sker en radikal transformering af barnets ansigt-til-ansigt samspil med andre. Barnet ved nu, at det spiller sammen med en anden intentionel aktør, som opfatter hende og har hensigter med hende. Idet barnet før de omkring ni-måneder ikke forstår og opfatter, at andre opfatter og har hensigter i forhold til den omgivende verden, bemærker Tomasello kan der følgelig ikke opstå noget spørgsmål om, hvad de intenderede over for *mig*. Tomasello henviser videre til, hvordan børn på dette alderstrin bliver i stand til at registrere voksnes emotionelle holdninger over for dem. En sådan ny forståelse af, hvordan andre føler over for mig muliggør ifølge Tomasello en udvikling af generthed, jegbevidsthed og en følelse af selvværd (Tomasello, 1999, p. 89f *if.* Allen et al., 2008/2010, p. 110).

Allen og kolleger påpeger, at der i Tomasellos redegørelse langt fra er tale om selvbevidsthed i den forstand at barnet har bevidsthed om, at andre har bevidsthed om én. Men de påpeger, at der heri, sammen med emotionel spejling ligger noget af fundamentet for udvikling af mentalisering (*ibid.*).

I det ovenstående har jeg redegjort for tre af de essentielle socialkognitive begreber, som Fonagy og kolleger (2007, p. 289) påpeger, er essentielle for udvikling af

mentaliserings. I det følgende vil jeg redegøre for affekter i teori om mentalisering med særligt fokus på begrebet mentaliseret affektivitet. Begrebet mentaliseret affektivitet henviser, som tidligere nævnt til, at individet antages at være i stand til at begribe betydningen af sine egne affekter (Fonagy et al., 2002, p. 96). Som ligeledes tidligere beskrevet vil jeg anskue mentaliseringsteoriens redegørelse for begrebet mentaliseret affektivitet som et begreb, der eksemplificerer hvad mentaliseringsteorien antager som værende muligt i forhold til det reflektive og det affektive. Affekter er så at sige mulige at mentalisere.

Affekter i teori om mentalisering med fokus på begrebet mentaliseret affektivitet

Da jeg kort redegjorde for teori om mentalisering i et teoriehistorisk perspektiv, nævnte jeg, at mentalisering i den freudianske betydning af ordet indebærer, at noget ikke-mentalt transformeres til noget mentalt. Affekter udgør en specifik og vigtig del af mentaliseringsbegrebet (Jurist, 2005, p. 428). Affekter har ikke nødvendigvis en primær rolle i al mentalisering, men helt overordnet antages det i mentaliseringsteorien, at sindet udvikles i kraft af den emotionelle kvalitet i relationerne i den tidlige udvikling (Jurist, 2010, p. 297). Emotioner, påpeger Jurist, (ibid., p. 293) er således afgørende for selvets udvikling. Fonagy og kolleger (2002, p. 147) påpeger, at mens litteraturen der behandler teori om det mentale omhandler ønsker og overbevisninger (*beliefs og desires*), hører også emotioner til blandt de typer af intentionelle tilstande, som individet tillægger andre menneskers sind for at kunne forklare og forudsige deres adfærd (2002, p. 147). Teori om mentalisering indebærer en forståelse af affekter som værende omfattet af en kompleks intentionel struktur (ibid.; Jurist, 2005, p. 428). Således beskrives affekter i mentaliseringsteorien som en dynamisk sammensat gruppe af komponenter, som udvikles over tid. Bl.a. omfatter affektbegrebet kognitive vurderinger, fysiologisk arousal, incitament til handling samt motoriske udtryk i form af ansigtsudtryk og kropsholdning . Jeg vil fremhæve her, hvordan Allen og kolleger (2008/2010, p. 85) beskriver det almindelige omkvæd i mentaliseringsbaseret terapi som værende: ”Hvad føler du om det”. Dette, påpeger de, er en invitation til at mentalisere disse forskellige aspekter af emotionelle oplevelser (Allen et al., 2008/2010, p. 84f). I mentaliseringsbaseret teori og terapi anvendes altså ordet følelse til at henvise til et

kompleks af emotionel erfaring i form af sansefølelser og tilskyndelser såvel som emotionelle tanker, der ledsager disse (ibid., p. 85). Affekter antages at indeholde mange af de repræsentationelle egenskaber, som karakteriserer øvrige intentionelle mentale tilstande. Således kan emotioner, som nævnt i afsnittene om intentionalitet og repræsentativitet, også siges at udgøres af mentale tilstande, som ”drejer sig om” noget (ibid.).

Overordnet antages i mentaliseringsteorien, at emotioner ikke konceptuelt kan adskilles fra kognition (Allen et al., 2008/2010, p. 86) og at fuldt udviklet kapacitet til mentalisering indebærer en integration af kognition og affekt (Fonagy et al., 2012, p. 29). Dette reflekteres også i den dimensionale udgave af mentalisering. Denne redegør jeg for senere i opgaven.

Mentaliseret affektivitet

Jurist (2005, p. 427) påpeger, hvordan en høj grad af mentalisering ideelt set integrerer aspekter vedrørende hhv. perspektivtagning og de kognitivt funderede *belief-desire* ræsonnementer samt en mere affektiv legemliggjort (*embodied*) automatisk proces (ibid.). Integrationen af kognitive og affektive processer, som er kendetegnende ved fuldt udviklet mentalisering, er udtrykt i begrebet *mentaliseret affektivitet* (Jurist, 2005; 2010). Mentaliseret affektivitet udgør et delbegreb i den overordnede begrebsramme af det større begreb affektregulering (Fonagy et al., 2002, p. 435; Jurist, 2005, p. 426f). Mentaliseret affektivitet er et begreb, som knytter sig til affektregulering hos voksne (Jurist, 2005, p. 427). Kort beskriver Jurist mentaliseret affektivitet således: ”*Ultimately, mentalization means, that we have the capacity to reflect on our mental states. [Mentalized] Affectivity denotes the capacity to reflect on affective states.*” (Jurist, 2005, p. 429). Således kan mentaliseret affektivitet konceptualiseres som en interesse for at begribe andres og i særlig grad sine egne affektive tilstande (ibid.). Jurist beskriver begrebet mentaliseret affektivitet som værende særlig relevant for mentaliseringsbaseret terapi. Dette begrundes af ham med, at emotioner og emotionelle stilarter er mere blotlagte i terapi end i hverdagslivet (ibid.). I forlængelse af mentaliseret affektivitets særlige relevans for terapi, noterer Jurist det også som centralt herfor, at affekter kan reevalueres. Med reevaluering henviser Jurist til, at der i mentaliseringsteori antages at kunne specificeres samt skabes ny mening ved at reflektere over affektive erfaringer.

Således beskriver begrebet mentaliseret affektivitet individers kapacitet til at reflektere over og regulere affektilstande (2005, p. 427; 2010, p. 297). På trods af, at jeg ikke i opgaven anlægger et klinisk fokus og på trods af, at affekter, som nævnt, ikke har en primær rolle i al mentalisering, vil jeg i kraft af, at jeg i dette speciale anlægger et fokus på intersubjektivitet i mentaliseringsteori samt affekternes rolle herfor, argumentere for, at begrebet mentaliseret affektivitet er centralt for en undersøgelse af dette fokus.

Idet aktuelle affektive oplevelser kan være farvede og stærkt determinerede af den internaliserede fortid, sigter mentaliseret affektivitet i bredeste forstand efter at gøre kompleksiteten af den affektive erfaring forståelig (Jurist, 2010, p. 297; 2005, p. 437). Mentaliseret affektivitet henviser til det at finde mening ved at formidle den affektive erfaring ved hjælp af selv-refleksion (ibid.). Jurist påpeger, at for på denne måde at kunne reflektere over affektive erfaringer og for at ny mening skal kunne skabes på baggrund af denne refleksion, er det ønskværdigt, at individet forbliver i den affektive tilstand eller kan genindtage den pågældende affektilstand (Jurist, 2010, p. 297). Videre påpeger han, at affektivitet afhænger af kognition, men ikke sådan at kognition styrer affektiv erfaring. Han påpeger, at der er en afgørende forskel på øjeblikke med hhv. abstrakt selvforståelse og indsigtøjeblikke, hvor affektiviteten er levende i rummet (ibid.). I sin ideelle form kan mentaliseret affektivitet således personificeres i en agent, som har en høj grad af mentaliseret affektivitet og som er trænet i kapaciteten til at observere sig selv, mens han eller hun forbliver i den affektive tilstand (Jurist, 2010, p. 298).

Gennem redegørelsen for affekters rolle i mentaliseringsbaseret terapi har jeg i det ovenstående beskrevet, hvordan mentaliseret affektivitet overordnet indebærer en medbetydning af, at affekter kan evalueres og at selv-refleksioner over affektive erfaringer er muligt. I det nedenstående afsnit specificeres dette yderligere.

De konstituerende elementer af mentaliseret affektivitet udgøres af tre elementer som Jurist betegner som identifikation, bearbejdning samt udtryksfuldhed ift. affekter. Identifikation af affekter henviser til navngivning eller det at skelne imellem affekter. Dette kan ifølge Jurist udgøre en kompleks proces, idet affekter eksempelvis kan optræde samtidigt, idet navngivning af affekten indebærer en identifikation af relationen mellem distinkte affekter (Jurist, 2005, p. 430). At bearbejde affekter henviser i sin grundlæggende form til, at affekter på en måde ændres, i form af at

blive moduleret eller raffineret. Eksempelvis henvises til at et individ ikke i så høj grad beskæftiger sig med nye affekter, men at et individ ser på sin egen historie og tager højde for denne i forhold til at forstå sine følelser. Jurist bemærker, hvordan det at raffinere affekter afhænger af, at individet har en fornemmelse af stigende kompleksitet i sin affektive oplevelse. (Jurist, 2005, p. 431). Endelig henviser udtryksfuldhed ift. affekter til at udtrykke affekter udad- eller indadtil. I sin basale form henviser dette til, at der groft kan skelnes mellem valget mellem enten at beherske følelsesudtrykket eller lade det flyde. Og dette kan altså ske både som udtrykte følelser indadtil eller udtrykt indadtil.

Det ene vægtes ikke som sådan som værende mere værd end det andet. Hovedsagen er, at individet er i stand til eksplicit at træffe et valg, som er i individets selvinteresse. Jeg vil bemærke her, at selvom, individet ikke udtrykker sine følelser udadtil bemærker Jurist, at individet indadtil er reflekteret om sine affekter og at han eller hun aktivt og bevidst træffer et valg, om ikke at udtrykke dem. Eksempelvis kan der i et sociobiologisk perspektiv bemærke Jurist, være overlevelsesmæssig værdi i det at skjule sine følelser, omend man er sig dem bevidst. Dette er gældende i tilfælde, hvor individet på baggrund af en bevidst refleksion, vurderer, at et ydre affektudtryk vil være uhensigtsmæssigt (Jurist, 2005, p. 432).

Videre skelner Jurist mellem hhv. stærke (*strong*) følelser, som er karakteriseret ved at fremstå på en klar og dynamisk måde samt såkaldt *aporetiske*² eller konfliktfyldte følelser. Disse er i kontrast hertil karakteriseret ved, at individet ikke er klar over, hvad han eller hun føler. Aoretiske følelser kan igen inddeles i to typer, hvoraf den første er karakteriseret ved, at affekten opleves som uformuleret eller vag. Den anden type af aoretiske følelser er karakteriseret en følelse, som opleves som, konfliktfyldt og forvirrende (Jurist, 2005, p. 427). Såkaldt formulerede affekter henviser til en global og diffus fornemmelse, som forstyrrer individets evne til at tale om, hvad hun føler. En sådan aoretisk følelse, reflekterer en uformuleret eller ikke-repræsenteret erfaring (ibid., p. 435). Jurist påpeger hvordan følelser aktuelt for individet kan opleves som irrationelle og obskure men at disse i en terapeutisk sammenhæng kan tilskrives mening i kraft af fortidige affektive erfaringer (ibid.). Den anden type af

² Ifølge Jurist (2005, p. 427) er ordet aoretisk en betegnelse fra oldgræsk, som blev brugt af Platon til at betegne en tilstand af at være forvirret, uden muligheder og uden klarhed. Betegnelsen bruges om en tilstand, hvor man ikke ved, hvad man føler og er fortabt ift. at kunne forklare sig selv.

aporetiske følelser opleves som nævnt som konfliktfyldte og forvirrende. Oplevet affektiv ambivalens, påpeger Jurist, kan på én side være forbundet med faktiske igangværende erfaringer, men kan også korrespondere med indre følelsesmæssige konflikter.

Jurist påpeger, hvordan der ved stærke såvel som ved aporetiske følelser kan siges at være affekter bag affekter. Affekter kan forstås som forbundet med individets repræsentative verden i form af individets tidligere affektive relationelle liv. I overensstemmelse med mentaliseringsteoriens teoretiske fundering i psykonalyse og tilknytningsteori vil udviklingshistorien i dette perspektiv blive afspejlet i senere erfaringer. Som nævnt vil aktuelle erfaringer i dette perspektiv ofte være farvede af og være stærkt determinerede af den internaliserede fortid. Allen og kolleger påpeger (2008/2010, p. 29), at effektiv behandling afhænger af klinikerens mentaliseringsfærdigheder.

Denne opfattelse af at affekter kan mentaliseres eksplicit, hvad end de udtrykkes indad- eller udadtil vil jeg pege på, også er afspejlet i Allen og kollegers (2008/2010, p. 31) bemærkning om, at klinikere, der arbejder med mentalisering i praksis, arbejder netop med patientens motivation for at fremme klientens eksplicit mentaliserende indstilling (ibid.). Dette, påpeger de, sker i form af mental elaborering, hvilket udgør kernen i mentalisering af emotioner (ibid., p. 85). Dette stemmer igen overens med, at Allen og kolleger påpeger, at det at mentalisere vil sige at gøre noget mentalt mere mentalt detaljeret (Allen et al., 2008/2010, p. 31), som jeg nævnte i afsnittets begyndelse

Opsummerende vil jeg bemærke, hvordan det i mentaliseringsteoriens begreb synes at være en immanent antagelse om at følelser kan ekspliciteres og gøres kognitivt tilgængelige. Dette udtrykkes også ved Fonagy og kollegers (2012, p. 20) bemærkning om, at en af de basale antagelser om den integrerende tilgang til psykologisk behandling er, at essensen af psykoterapi indebærer *mental-isering* (*mental-izing*) hvilket henviser til en transformation fra det ikke-mentale til det mentale (Fonagy et al., 2012, p. 20).

Emotioner i et udviklingsperspektiv.

Dét at attribuere emotionel intention til en person, kan hjælpe til at forklare eller forudsige hans adfærd. Idet en emotion tillægges en andet individ, tillægges ifølge Fonagy og kolleger (2002, p. 147) individet også en form for *dispositionel* information. Denne information er i højere grad relateret til indstillingen per se end til det intentionelle objekt, som indstillingen drejer sig om. Nærmere specificeret forklares dette ved, at en emotion kan udgøre en dispositionel information, som virker indkredsede for, at det under bestemte betingelser er mere sandsynligt, at en given person, som befinder sig i en given emotionel tilstand, vil *handle* på visse måder frem for andre måder. Mere præcist indebærer dette et sæt af potentielle omstændigheder, som kan blive beskrevet i form af ”hvis-så” betingede udsagn. Fonagy og kolleger antager, at for at være i stand tillægge nogen en emotionel tilstand, må individet være i stand at skabe et hvis-så betinget udsagn i sindet for at være i stand til at udlede noget om personens sandsynlige fremtidige adfærd (Fonagy et al., 2002, p. 148). Således vil jeg argumentere for, at det forhold, at mentaliseringsteoretikerne antager, at der er knyttet en dispositionel kvalitet til emotioner, afspejles af mentaliseringsteoriens overordnede antagelse om, at adfærd er uløseligt forbundet med intentionelle mentale tilstande (Allen et al., 2008/2010, p. 28).

Mentaliseringsteoretikerne antager, at emotioner er lettere for spædbørn at udlede fra andre end rent kognitivt prægede mentale tilstande. Således antager Fonagy og kolleger, at emotioner adskiller sig fra andre intentionelle mentale tilstande såsom overbevisninger og ønsker (2002, p. 148). Emotioner er, set i forhold netop til andre intentionelle tilstande, lettere at udlede fra andre individer, blandt andet fordi emotioner ofte er ledsaget af fremtrædende udtryksfulde ansigtsudtryk, som opfattes lynhurtigt. Dette, understreger de, gælder i særlig grad de basale emotioner (Izard, 1978 if. Fonagy et al., 2002, p. 149). Dertil påpeger de, at det at have emotioner, i hvert fald hvad angår basale emotioner, synes at involvere særegne forandringer i fysiologisk arousal samt karakteristiske subjektive følelsetilstande. Dette, antager de, bevirker at korrekt selv-attribuering er relativt let. Fonagy og kolleger antager at emotioner er blandt de mentale tilstande, som spædbørn tidligst tillægger andres og eget sind (Fonagy et al., 2002, p. 149).

Opsummerende fremgår det af ovenstående, hvordan affekter af Fonagy og kolleger (2002) antages at indeholde en form for intentionalitet og dispositionelt indhold. Fonagy og kolleger antager også, at intentionaliteten samt det dispositionsmæssige indhold muligvis er en af de første mentale tilstande, som spædbørn kan tillægge andres samt eget sind. Dette qua, at emotioner hos andre ofte er ledsaget af tydelige ansigtsudtryk og fysiologiske reaktioner hos barnet selv.

Indføring og kontekstualisering af den sociale biofeedback teori

Med redegørelsen af ovenstående begreber har jeg søgt at danne et teoretisk afsæt, der kan fremme baggrundsforståelsen for mentaliseringsteoriens forståelse for udvikling af kapacitet til mentalisering af affekter i mentaliseringsteori. Ligeledes vil den ovenstående detaljerede redegørelse for bl.a. begrebet intentionalitet i mentaliseringsteori tjene som grundlag for argumentet om, at det er muligt at

Jeg har ligeledes redegjort for begrebet mentaliseret affektivitet som Fonagy og kolleger (2002, p. 435) betegner som en sofistikeret form for affektregulering, som voksne kan have kapacitet til. Det udviklingsmæssige fundament for kapacitet til mentaliseret affektivitet er udvikling af kapacitet til mentalisering af affekter. Dette vil jeg redegøre for i det nedenstående.

Videre vil jeg anvende den sociale biofeedback teori som et udgangspunkt for at redegøre for, hvordan udvikling af intersubjektivitet kan forstås inden for rammerne af mentaliseringsteori samt hvilken rolle affekter spiller herfor (Fonagy et al., 2002; Fonagy et al., 2007, Allen et al., 2008/2010; Fonagy et al., 2012).

Mentaliseringsteoretikerne argumenterer ud fra en empirisk funderet socialkonstruktionistisk teoretisk tilgang til for den sociale biofeedback, at der i det lille barns sind dannes forbindelser mellem barnets automatiske emotionsudtryk og omsorgspersonens konsekvente affektspejling, mimik og stemmelyde. Over tid forbinder spædbarnet omsorgspersonens affektspejlingsudtryk med en emotionel tilstand, der medfører at barnet oplever sig selv som en aktør, der selv kan foretage reguleringen (Hart, 2008, p. 229). Denne teoretiske model udgør et essentielt element af Fonagy og kollegers teori børns tilegnelse af evnen til mentalisering om emotioner. Med andre ord vil barnets evne til at mentalisere egne affekter udvikles i

konteksten af affektregulering i tidlige dyadiske, intersubjektive interaktioner, hvor dets affekter spejles af omsorgspersonen. Redegørelsen for social biofeedback teori vil danne udgangspunkt for et afsnit, hvor jeg nærmere vil specificere, hvilke perspektiver af intersubjektivitet, der er indeholdt i teori om mentalisering (Fonagy et al., 2002, 2007, 2012).

Udvikling af mentalisering i forælder-barn dyaden.

Kort beskrivelse af kontingenssporings modulet (CDM).

Som nævnt i indledningen antages i mentaliseringsteorien, at omsorgspersonernes affektspejling spiller en afgørende rolle for menneskets udvikling af emotionel selvbevidsthed og selvkontrol. I det følgende vil jeg kort beskrive kontingenssporings modulet CDM (*contingency detection module*), som følge Fonagy og kolleger (2002, p. 43) udgør det underliggende system for denne proces. Dette system blev oprindeligt beskrevet af Gergely og Watson (1999 if. Gergely, Koós & Watson, 2010, p. 142). Modulet, som antages at være medfødt, udgør en mekanisme, som gør individet i stand til at analysere den betingede sandsynlighedsstruktur af de kontingente relationer mellem respons og stimulus begivenheder i form af responsernes miljømæssige effekter. Teorien om CDM har som fundament Watsons eksperimentelle forsøg. Watson (1995 if. Fonagy et al., 2002, p. 166) antager, at opdagelsen af selvet er en af de primære funktioner af CDM. Idet et individs motoriske handlinger producerer stimuli, som nødvendigvis er responskontingente (fx at kigge på ens egen hånd, mens man bevæger den) kan spædbarnets sporing af kontingensgraden mellem motorisk handling og de herefter oplevede stimuli ifølge Watson (1995, if. Fonagy et al., 2002, p. 166) tjene som et kriterie til at skelne mellem selvet og verden. Gennem dets første to-tre første levemåneder er barnet ifølge denne teori genetisk indrettet ift. at undersøge og udforske, hvordan selvets *fysiske* handlinger påvirker stimuli (Watson, 1995 if. Fonagy et al., 2002, 167). Denne proces er helt basal ift. at lære at differentiere mellem en primær repræsentation af det kropslige selv og den eksterne virkelighed. Ifølge Watson foregår denne proces ved at identificere de stimuli, som udgør de nødvendige sansemæssige konsekvenser ved kroppens motoriske handlinger, og som spædbarnet udøver perfekt kontrol over. Fx viser forsøg (Bahrik & Watson, 1985 if. Gergerly et al., 2010, p. 143), at spædbørn, yngre end tre måneder klart foretrækker

at se på en skærm, som viser en direkte transmitteret tv-optagelse af deres egne benbevægelser. Ud fra kontingensteorien beskrives dette som værende perfekt kontingent med barnets benbevægelses- respons. Spædbørn yngre end tre måneder viste således præference for at se på en perfekt kontingent stimuli-respons relation fremfor at se på en tv-optagelse af deres benbevægelser optaget på et tidligere tidspunkt – som altså derfor ikke kan beskrives som kontingente med barnets benbevægelser. Det kan opsummeres, at mens individets egne motoriske handlinger producerer stimuli, som er perfekt respons-kontingente, har stimuli, som stammer fra det omgivende miljø, typisk et lavere niveau af respons-kontingens. Samlet set antager Gergely og kolleger (2010, p. 143), at opdagelsen af kontingens mellem motoriske handlinger og de deraf følgende stimuli udgør det oprindelige kriterie for at skelne selvet fra den omgivende verden.

Fonagy og kolleger påpeger hvordan det blev påvist, at spædbørn i det ovennævnte studie imidlertid ved omkring tre-måneders alderen grundet modningsfaktorer skifter præference til i stedet af rette deres opmærksomhed mod den *ikke*-kontingente fremvisning af benbevægelser. Bahrik og Watson (1985 if. Gergely et al., 2010, p. 143) fandt, at spædbørn ældre end tre måneder ser ud til at være mere motiverede ift. at udforske relationer med respons-stimuli kontingens, som har en høj men ikke perfekt grad af kontingens. På baggrund af disse data antager Watson (1995), at der hos spædbørn efter tre-måneders alderen sker et fokusskift i CDM fra at have fokus på perfekt kontingens til i stedet at fokusere på en høj, men ikke perfekt, grad af kontingens i deres udforskning af den sociale verden. Denne modningsrelaterede forandring bevirker altså, ifølge Watson (1985 if. Gergely et al., 1999, p. 144), at barnet efter tre-måneders alderen orienterer sig væk fra udforskning af selvet (og perfekt kontingens) og i stedet imod en udforskning og repræsentation af den sociale verden, som den præsenteres af (det nødvendigvis lidt mindre perfekte responskontingente) sociale miljø bestående primært af omsorgspersonerne (Watson, 1985 if. Fonagy et al., 2002, p. 168). Barnet fokuserer nu på regelmæssigheder i omsorgspersonernes affektspejling. Omsorgspersonernes spejlende emotionelle udtryk bliver forbundet til barnets egne emotionelle tilstand, selvom det ikke er en perfekt afspejling af disse. Fonagy og kolleger (2012, p. 4) argumenterer for, at den ovenfor beskrevne mentale kapacitet til at forstå andres adfærd i henhold til deres mest sandsynlige tankemønstre, følelser, ønsker og længsler ikke er givet fra fødslen,

men i nogen grad, afhænger af individets udvikling samt af tilknytningsrelationernes betydning herfor. Fonagy og kolleger peger på, at Winnicott (1971 if. Fonagy et al., 2008/2010, p. 33) er en af de teoretikere, som gjorde tydeligst rede for den rolle, som moderens spejling spiller i udviklingen. Fonagy og kolleger (Fonagy, Gergely & Jurist, 2002, p. 28) sammenfatter det sådan, at udviklingen af det psykologiske selv sker, når man spejlet i en anden persons indre verden, opfatter sig selv som et tænkende og følede væsen. Allen og kollegaer (2008/2010, p. 33) påpeger, at sindet i dette perspektiv ikke alene udvikles indefra, men også i høj grad udefra og ind. Spædbørn finder deres sind i omsorgsgiverens sind. Det at mentalisere afhænger af at blive mentaliseret – og dermed af omsorgsgiverens mentalisering (Allen et al., 2008/2010, p. 33). Social biofeedback teori henviser til, hvordan kontingent responderende mentalisering fra omsorgspersonens side fremmer udviklingen af emotionel selvbevidsthed og selvkontrol hos barnet (Allen et al., 2008/2010, p. 100). I denne vægtlægges betydningen af omsorgspersonens kontingente affektspejling af spædbarnets ydre udtryk for dets indre oplevede, men ikke bevidst tilgængelige affektilstande. Denne spiller en afgørende rolle for den emotionelle udvikling.

Den sociale biofeedback model

Overordnet antager mentaliseringsteoretikerne, at spædbørn primært etablerer deres indre repræsentationer på grundlag af eksterne stimuli, idet deres opmærksomhedssystem fra fødslen klart tenderer til at undersøge og forholde sig til den eksterne verden (Fonagy et al., 2002, p. 153). I overensstemmelse med deres social konstruktionistiske standpunkt antager Fonagy og kolleger (2007, p. 308), at barnet ved fødslen ikke er i stand til introspektivt at have bevidst adgang til dets forskellige emotionelle tilstande. De indre tilstande, som aktiveres, når barnet er i affekt, er i begyndelsen ikke bevidste hos barnet, ligesom de heller ikke opfattes som tilhørende emotionskategorier hos barnet, som kan blive perceptuelt tilgået som en adskilt emotion (Fonagy et al., 2002, p.161). Fonagy og kolleger beskriver, hvordan en emotionstilstand i barnet vil foranledige et sæt af fysiologiske tilstandsforandringer. Dertil vil det udløse et adfærdsmæssigt emotionsudtryk og et distinkt sæt af indre kinæstetiske stimuli. Enkeltvis kan de ovenfor beskrevne stimuli dog siges at have en relativ lav grad af prædiktiv gyldighed, idet de hver især kan opstå på tværs af emotionskategorierne. Fonagy og kolleger henviser i denne

sammenhæng til studier, der har fundet evidens, som indikerer, at der findes et grundlæggende sæt af emotionstilstande, som igangsætter en aktivering af distinkte signalmønstre samt en konfiguration af udtryksfulde adfærdsmæssige signaler for en given indre emotions tilstand. De nævner her indre basale emotioner såsom nydelse, vrede, frygt, tristhed, væmmelse og overraskelse. Bl.a. er disse udtrykt ved de samme ansigtstræk på tværs af kulturer (Ekman, 1992 if. Fonagy et al., 2002, p. 155). I dette perspektiv påpeger Fonagy og kolleger, at et sådant karakteristisk sæt af tegn stærkt indikerer tilstedeværelsen af en underliggende emotionstilstand. Jeg vil fremhæve her, hvordan Fonagy og kolleger påpeger, at spædbørn fra fødslen ikke er bevidste om disse kategoriske sæt af indre signaler for underliggende emotionstilstande (ibid., p. 169). For at opnå kapaciteten til at differentiere sine indre oplevelser af fysiologisk stimulans samt tillægge disse indre emotionstilstande til sig selv, må barnet sensibiliseres overfor de relevante grupper af signaler, som korresponderer med dets indre dispositionelle tilstand. Omsorgspersonen er, modsat barnet selv, i stand til at aflæse og fortolke spædbarnets affekter, som udtrykkes gennem barnets brug af sin stemme samt sin kropsholdning og sine ansigtsudtryk. Omsorgspersonen vil intuitivt reagere på disse af spædbarnets affektudtryk med en affektmodulerende interaktiv adfærd. Fonagy og kolleger påpeger, hvordan denne interaktive proces mellem spædbarn og omsorgsperson får karakter af at være en form for undervisningssituation, hvor omsorgspersonens gentagne eksterne refleksioner af spædbarnets affektudtryk kan beskrives som en intuitivt instruerende lærer rolle (Fonagy et al., 2002, p. 170). Omsorgspersonens affektspejling tildeles derved i teorien om social biofeedback en afgørende rolle for, at spædbarnet udvikler kapacitet til mentalisering (ibid.).

Anden ordens repræsentationer – emotionerne bliver kognitivt tilgængelige

I kraft af at spejlingen har form af konsistente og markerede reaktioner på barnets automatiske emotions udtryk, danner spædbørn såkaldt anden ordens repræsentationer af disse dets oprindelige primære og processuelle tilstande. Disse anden ordens repræsentationer er en forudsætning for, at individet efterhånden kan udføre frivillig kontrol og selvregulering af basale affekttilstande.

Ifølge Fonagy og kolleger udgøres sådanne basale affekttilstande af dynamiske automatiske tilstandsforandringer i individet. Grundlaget for bevidste processer såsom frivillig kontrol og selvregulering udgøres af et bevidst niveau. Dette informeres af automatiske affektive tilstandsforandringer hos individet (Fonagy et al., 2002, p. 160). Anden ordens repræsentationer kan forstås som bevidste kognitive strukturer, som monitorerer, opfanger og evaluerer de primære affektive tilstandsforandringer hos individet. Helt overordnet formuleret er det anden ordens strukturernes funktion enten at hæmme eller ændre den emotionelle reaktion i tilfælde, hvor den automatiske affektive respons ville sætte kognitive planer af en højere mental rangering over styr (Fonagy et al., 2002, p. 160). Det er derfor en forudsætning for udvikling af frivillig kontrol med samt selvregulering af primære affekttilstande, at niveauet af bevidste processer, bliver informeret om individets igangværende dispositionelle tilstandsforandringer som finder sted i de automatiserede processer. Ved denne proces muliggøres det, at bevidst følte emotioner opfattes som signaler, som oplyser niveauet for bevidste processer om at der sker et automatisk affektiv forandring af organismen.

I takt med at disse anden ordens repræsentationer etableres, vil der ifølge Fonagy og kolleger ske en videre udbygning af disse. Dette vil ske i takt med læringsprocesser, hvor der dannes associationer mellem hhv. emotionsudtryk og særlige typer af situationer og karakteristiske adfærdsmæssige konsekvenser. Et centralt aspekt ift. dannelse af anden ordens repræsentationerne er, at det dispositionelle indhold i emotioner, som indprentes i disse sekundære repræsentationelle strukturer, bliver kognitivt tilgængeligt. Herved, påpeger Fonagy og kolleger, kan anden ordens strukturerne tjene som udgangspunkt for forudsigelse af handlinger, når en given emotionstilstand attribueres til selvet eller til andre (ibid.).

Indføring i affektspejling

I biofeedbackmodellen redegør Fonagy og kolleger for dannelsen af anden ordens repræsentationer ved, at en afstemt og empatisk omsorgspersons gentagne spejling af spædbarnets ydre affektudtryk har en læringsfunktion for spædbarnet (2007, p. 308). Gennem denne proces bliver spædbarnet gradvist sensibiliseret i forhold til sine indre tilstande. Dertil bliver barnet i denne proces også i stand til at kunne identificere det korrekte sæt af indre stimuli, som svarer til den distinktive affektkategori, som det

befinder sig i. Som et resultat af dette vil barnet udvikle en bevidsthed i forhold til de indre karakteristiske tilstande, som er indikerende for adskilte emotionskategorier. Ligesom barnet også vil blive i stand til at opdage og danne repræsentationer af sine dispositionelle affekttilstande. Gennem denne etablering af anden ordens repræsentationer af affekttilstande, skabes en basis for affektregulering og impuls kontrol. Opsummerende sker der altså hos barnet i denne proces en sensibilisering samt en erkendelse og kategorisering af indre tilstande, som ikke før var bevidst tilgængelige for barnet (Fonagy et al., 2002, p. 169). I det efterfølgende afsnit redegør jeg mere uddybende for den rolle, omsorgspersonernes affektspejling spiller for menneskets udvikling af emotionel selvbevidsthed og selvkontrol.

Markeret spejling. Hvordan ubevidste emotionelle tilstande bliver kognitivt tilgængelige.

Som jeg har redegjort for i det ovenstående, argumenterer Fonagy og kolleger for, at barnet fra fødslen ikke er bevidst om sine emotioner. Det er først med dannelsen af anden ordens repræsentationerne, at barnet opnår en sådan introspektiv adgang til sine emotioner. Fonagy og kolleger (2002, 2007) redegør for, hvordan dannelsen af anden ordens repræsentationer er afhængige af omsorgspersonernes spejling af spædbarnets eksterne affektudtryk. Overordnet formuleret lærer barnet gennem omsorgspersonens affektspejlingsproces sine egne affekter at kende. Jeg vil i det følgende afsnit redegøre for den proces, der ligger til grund for dannelsen af barnets indre repræsentationer.

Af det ovenstående fremgår det, hvordan Fonagy og kolleger argumenterer for, at spædbarnet ved at observere de adfærdsmæssige konsekvenser af affektudtryk hos andre lærer, at emotionsudtryk har et dispositionelt indhold.

Omsorgspersonens spejling af spædbarnets affektudtryk har en afgørende betydning for dannelsen af indre anden ordens repræsentationer hos barnet. I ovenstående redegjorde jeg for den procesmæssige overgang, hvor barnets ubevidste emotionelle tilstande bliver introspektivt tilgængelige via dannelsen af andenordens repræsentationer i barnets sind. Heraf fremgik det, at spædbarnet af Fonagy og kolleger antages at indgå i en interaktiv læringsituation. Således sensibiliseres barnet for, samt erkender og kategoriserer indre affektive tilstande, som ikke før var

bevidst tilgængelige (Fonagy et al., 2002, p. 169). Med andre ord observerer, og internaliserer barnet sin omsorgspersons evne til at repræsentere og reflektere over indre mentale tilstande og udvikler derved en kapacitet til at mentalisere omkring sig selv og andre (Fonagy et al., 2012, p. 25). Således udvikler barnet evne til at mentalisere sine egne affekter i konteksten af affektregulering i tidlige, dyadiske, intersubjektive interaktioner, hvor barnet spejles af en forælder eller omsorgsperson. Karakteristisk for denne proces er, at barnet tillægger omsorgspersonens spejling en referentiel egenskab, som bevirker, at barnet attribuerer dispositionsindholdet i omsorgspersonens spejlede affekt til sig selv og altså ikke til den spejlende omsorgsperson (Fonagy et al., 2002, p. 175f).

I mentaliseringsteorien (Gergely & Unoka, 2008, p. 65; Fonagy et al., 2002, p. 177f) henvises til en række studier, som har fundet evidens for, at sensitive og spædbarnsamstemte mødre i affektregulerende interaktioner præsenterer empatiske emotionsudtryk for deres spædbørn. Disse affektudtryk spejler barnets automatiske ansigts- og vokalmæssige affektudtryk. Derved repræsenteres for barnet omsorgspersonens opfattelse af, de emotioner, som barnet antages at have. Dette gøres på en måde som virker beroligende snarere end intensiverende på barnets følelser (ibid.). Dertil udføres denne empatiske affektspejling på en særlig tydelig eller *markeret* måde, således at disse altid kan skelnes fra mødrenes egne realistiske affektudtryk. En sådan markering opnås ved at producere en overdrevet version af forældrens realistiske affektudtryk. Dette har lighedstræk med den markerede ”som om” version af emotionsudtryk, som er karakteristisk i lade-som-om lege (*pretend play*) (Fonagy et al., 2002, p. 178).

Fonagy og kolleger opfatter denne markering som en videreudvikling af og som havende en separat evolutionær funktion i forhold til såkaldt spædbarnsrettet tale (eller *motherese*) (Ferguson, 1964 if. Fonagy et al. 2002, p. 177). Den spædbarnsrettede tale er karakteriseret ved lette modifikationer af fonologisk og syntaktisk karakter samt ved prosodiske³ ændringer i form af lysere stemmeleje og overdrevne skift i stemmelejet. Ifølge Fonagy og kolleger er der tilmed blevet fundet evidens for, at denne form for overdrevne intonation og ændrede prosodi eksisterer

³ Er synonymt med sprogmelodi. Vedr. læren om de lydmæssige træk, der knytter sig til stavelser, ord og lyde (Opslag i Den Danske Net Ordbog, 2016).

universelt på tværs af kulturer hos omsorgspersoner som kommunikerer med deres spædbørn (Cooper & Aslin, 1990 if. Fonagy et al., 2002, p. 177f).

Som jeg også vil vende tilbage til i min analyse af uoverensstemmelser i mentaliseringsteorien vil jeg her bemærke at omsorgspersonens affektspejling udtrykker en emotionstilstand, som synes genkendelig for barnet. Således argumenterer Fonagy og kolleger for, at omsorgspersonens affektspejling på trods af dens markerede form, forbliver tilstrækkelig lig med omsorgspersonens normative affektudtryk, til at spædbarnet fortsat kan genkende det dispositionelle indhold i affekten. Det er Fonagy og kollegers hypotese, at affektudtrykkets markerede form bevirker, at barnet *ikke* attribuerer den udtrykte affekt til omsorgspersonen. Med henvisning til Leslie (1994, if. Fonagy et al., 2002, p. 178) benævner Fonagy og kolleger denne proces for en *referentiel afkobling* (*referential decoupling*). Det emotionsudtryk, som spædbarnet opfatter, vil med andre ord qua dets markerede form, af spædbarnet blive opfattet som værende afkoblet fra agentens egen tilstand (ibid.). I stedet attribuerer og forankrer spædbarnet referentielt omsorgspersonens affektspejlende udtryk til sig selv. Med termen referentiel forankring henvises til en proces, der er knyttet til det ovenfor nævnte CDS. I tilfælde hvor der er en relativ høj grad af kontingens mellem hhv. omsorgspersonens affektspejlende udtryk og barnets affektudtryk, sker der en referentiel forankring. Barnets CDS vil opfatte den høje grad af kontingens, hvilket skaber grundlaget for en referentiel fortolkning, og som bevirker, at barnet referentielt vil fortolke den markerede spejling, som hørende til sin egen selv-tilstand. Således kan markeringen siges at have to hovedfunktioner: Via markeringen informeres barnet først og fremmest om, at den voksne har en kommunikativ intention. Dertil fungerer markeringen ifølge Fonagy og kolleger som et adresserings-hint, som signalerer til barnet, at den kommunikative manifestation af ny og relevant viden, er særligt adresseret til netop barnet. Ved omkring tre-måneders alderen vil barnets præferencer, som ovenfor beskrevet i forbindelse med CDM-modulet, skifte fra at udforske hvordan dets fysiske handlinger påvirker den eksterne virkelighed til at koncentreres om udforskning af den sociale verden (Watson, 1985 if. Fonagy et al., 2002, p. 168). I denne proces vil omsorgspersonernes emotionsudtryk blive forbundet til barnets egne emotionelle tilstande uden, at de er en perfekt refleksion af disse. Mentaliseringsteorien fremsætter altså en hypotese om, at barnet i affektspejlingsprocessen opdager sine

egne affekter ved hjælp af omsorgsgiverens emotionsudtryk. Disse emotionelle udtryk antages at blive internaliseret som proto-symboliske emotionsrepræsentationer i barnets opmærksomhed (Fonagy et al., 2002, p. 180f). Fonagy og kolleger (2012, p. 25) påpeger imidlertid, at når forælders affektive udtryk ikke er kontingente ift. barnets affekt, vil dette sandsynligvis underminere en passende kategorisering (i form af etableringen af introspektivt tilgængelige anden ordens repræsentationer) af selvets indre tilstande. Disse tilstande vil således opleves som forvirrende eller skræmmende. De vil opleves som usymboliserede og svære at regulere. Barnet bliver med tiden i stand til at associere den kontrol, det har over omsorgspersonernes spejlende udtryk med en forbedring i sin egen emotionelle tilstand. Efterhånden vil dette lede til en opfattelse at selvet som værende en regulerende agent Fonagy og kollger (2007, p. 308).

Pædagogisk kommunikation i den sociale biofeedback mekanisme

Jeg finder i forbindelse med redegørelsen for markeret affektspejling i mentaliseringsteoriens teori om den social biofeedback mekanisme relevant her at inddrage mentaliseringsteoriens (Fonagy et al., 2007, p. 308f; Gergely & Unoka, 2008, p. 66f) antagelser om såkaldt ostensiv pædagogisk kommunikation. Dette udgør en udvidelse af den funktionelle karakteristik af markeret affektspejling. Ifølge Gergely og Unoka (2008, p. 66) udgør denne udvidelse en mere generaliseret og oplysende forklaring af hvorfor markeret spejling fortolkes referentielt af spædbarnet og leder til en referentiel forankring af de primære procesmæssige emotionstilstande. I nærværende opgave er det relevant at understrege, at hypotesen har en indbygget gensidig struktur og indeholder en særlig biologisk beredskab hos både den voksne og spædbarnet ift. at modtage og levere ny information, som er relevant for spædbarnet. Ift. den voksne kommunikators rolle indtager netop den voksne omsorgsperson en pædagogisk indstilling til barnet idet viser en naturlig inklinasjon til at udvise ostensive kommunikerende hints og markerede former for referentielle vidensmanifestationer. Disse pædagogiske hints antages at udløse en type af opmærksomhedsorientering og modtagelig hurtigt-lærende attitude hos barnet. I

mentaliseringssteorien nævnes således, at de karakteristiske former for empatisk markeret affektspejling deler karakteristiske træk med andre typer af ostensivt kommunikerede manifestationer af referentiel viden. Dette gør de blandt andet, idet markeret affektspejling udgøres af tydelige og skematisk udførte transformationer af de korresponderende normative realistiske emotionsudtryk. Sådanne markerede affektudtryk akkompagneres af først og fremmest direkte øjenkontakt. I tillæg dertil akkompagneres de typisk af yderligere ostentive hints med kommunikativ hensigt. Disse kan være såsom øjenkontakt, løftede øjenbryn, let tiltet hoved eller en gestikulerende udvidelse eller sammenknibning af øjnene (Gergely & Unoka, 2008, p. 68). Sammen med omsorgsgiverens markering fortæller disse ostensive hints spædbarnet, at affektspejlingen ikke udtrykker omsorgsgiverens faktiske emotion. Fonagy og kolleger (2007, p. 309) argumenterer for, at disse ostensive hints forårsager spædbarnets referentielle fortolkende indstilling og at det herved aktiverer en søgen efter referenten. I kraft af, at markeringen forårsager en referentiel afkobling fra omsorgsgiverens egen affekttilstand vil spædbarnet ifølge Fonagy og kolleger bero på hints, vedrørende identifikation af referenten, som gives i form af omsorgsgiverens blikretning, der ledsager hendes kommunikative affektudtryk. Idet omsorgspersonen kigger på og er orienteret imod spædbarnet, når hun producerer denne spædbarns-rettede markerede spejling af emotioner, rettes spædbarnets opmærksomhed mod dets eget ansigt og egen krop. Barnet identificerer således sit eget fysiske selv som det rummelige locus, som omsorgspersonens opmærksomhedsorienterende identifikation er rettet mod og altså som det locus, hvortil den markerede fremvisning af affekten referentielt skal knyttes (ibid.).

Den gensidige designstruktur for pædagogisk kommunikation betyder, at også barnet anlægger en pædagogisk indstilling ift. den ostensivt kommunikerende anden. Det lærende spædbarn forventer således, at den ostensive anden udviser samarbejdsvillighed ift. at kommunikere pålidelig og relevant information, som barnet skal kunne lære. Dette benævner Gergely og Unoka, som at barnet udviser *basal epistemisk tillid*. Derfor kan barnet hurtigt lære den ostensivt kommunikerede viden uden at forstå hvorfor eller hvordan den demonstrerede viden skal anvendes for at opfylde dens relevante funktion. Denne pædagogiske indstilling, som hos barnet har karakter af at være udtalte antagelser, er afgørende for barnets tilegnelse og anvendelse af denne viden – selv når denne videns kausale eller funktionsmæssige

viden ikke endnu er transparent for det lærende spædbarn (Gergely & Unoka, 2008, p. 71).

Opsummerende er funktionen af den ostensivt pædagogiske kommunikation både referentielt at identificere barnets særlige emotionstilstand, ligesom det er at kommunikere den relevante information, vedrørende hvilken kategori den givne basale emotion tilhører. Dette bevirker, at der skabes en introspektiv orientering af barnets opmærksomhedsprocesser (Gergely & Unoka, 2008, p. 67). Den opmærksomhed, som gives i kraft af opmærksomhed mod sind (*mind-mindedness*) i form af et refleksivt spejlende *miljø* er således med til at udvide mentalisering til at omfatte selvets indre tilstande og dispositioner – herunder bevidsthed, kognitiv adgang og subjektive indre selvtilstande. Herved skabes der ifølge den sociale biofeedback model anden ordens repræsentationer (af indre selvtilstande i form af bevidsthed. I tillæg dertil bliver opmærksomhedssystemet socialiseret i retning af en form for introspektiv overvågning (Fonagy et al., 2007, p. 309).

Kort opsummering.

Jeg har i det ovenstående detaljeret redegjort for mentaliseringsteoriens opfattelse af den sociale konstruktion af det subjektive selv. I redegørelsen er der lagt vægt på processen for social biofeedback, som er den proces, hvorved barnet i mentaliseringsteori antages at få indsigt i egne og andres emotionelle og kognitive processer.

Kritisk stillingtagen til det empiriske grundlag for mentaliseringsteori.

Som jeg har beskrevet i det ovenstående i redegørelsen for social biofeedback teori, bygger denne centrale teori på socialkognitive processer, hvoraf flere er funderet i teori om det mentale. Således bygger teorien om udvikling af kognitive som affektive repræsentationer på eksperimentelle studier som eksempelvis *false belief task* eksperimenter (Perner & Roessler, 2015, p. 519; se også fodnote 1), hvor det undersøges om et barn i en given alder, er i stand til at tillægge mentale tilstande til andre og til at kunne forstå disse som kausale årsager til en given adfærd. Davidsen og Fosgerau (2015, p. 439) gør imidlertid opmærksom på, at sådanne socialkognitive eksperimentelle studier, som eksempelvis *false belief task* (Perner & Roessler, 2012,

p. 519), ikke tager højde for, at disse fund vedrørende teori om det mentale i sig selv udgør situerede, sociale interaktioner. Som jeg har redegjort for i indledningen, antager Fonagy og kolleger (2012, p. 4) at kapacitet til mentalisering er afhængig af den kontekst, den indgår i og derved antages at variere i kvalitet alt efter individets emotionelle arousalniveau samt den interpersonelle kontekst. Dette taget i betragtning, vil jeg tilslutte mig Davidsen og Fosgeraus (2015, p. 4) synspunkt og argumentere for, at denne manglende stillingtagen til det kontekstuelle og situerede aspekt af mentalisering udgør et teoretisk uafklaret punkt i forhold til den rolle, som denne empiri tildeles i mentaliseringsteoriens overordnede sammenhæng.

Videre er det klart, at for mentaliseringsteoretikerne relaterer mentalisering og forståelse af den anden sig til teori om det mentale. Men Allen og kolleger (2008) bemærker, at selvom teori om det mentale er relateret til mentalisering, dækker det ikke alle aspekter ved mentalisering. Davidsen og Fosgerau (2015, p. 437) påpeger, at på trods heraf, beskriver mentaliseringsteoretikerne ikke det teoretiske grundlag, der kan forklare de aspekter, der ikke er indeholdt i teori om det mentale.

I de efterfølgende afsnit vil det yderligere blive fremhævet, at mentalisering ifølge Fonagy og kolleger (2012) samt Allen og kolleger (2008/2010) er dybt kontekst sensitiv og afhængig af interaktions- og situationsafhængige variabler. Det vil også med større tydelighed fremgå, hvordan eksempelvis den vægtige dimension implicit-automatisk mentalisering har at gøre med denne kontekstafhængighed, men at der ikke redegøres tilstrækkeligt for den i teori om mentalisering.

Revurdering af tilknytningens rolle i mentaliseringsteori

I det ovenstående har jeg redegjort for, hvordan Fonagy og kolleger ud fra den sociale biofeedback model forklarer udviklingen i de mentale repræsentationer fra ikke-bevidste primære repræsentationer til dannelsen af sekundære repræsentationer. Som jeg har redegjort for, danner omsorgspersonernes kontingente reflekterende eksternaliseringer grundlag for, at der i barnets sind dannes sekundære repræsentationer af den indre struktur af ikke-bevidste primære automatiske repræsentationer, som udgøres af basale emotionsprocesser (Fonagy et al, 2002, p.

186). Opbygningen af disse sekundære repræsentationer antages at blive dannet ved omsorgsgiverens konsekvente affektspejling.

Som jeg kortfattet har redegjort for i det ovenstående, er det en pointe i mentaliseringsteori, at der er et komplekst samspil mellem omsorgspersonernes mentalisering af barnet, barnets egen mentaliseringsevne og tilknytningstryghed i spædbarnsalder og barndom (Allen et al., 2008/2010, p. 120). Mere specifikt har Meins og kolleger (Meins, Fernyhough, Fradley & Tuckey, 2001 if. Gergely & Unoka, 2008, p. 55) argumenterer for at sikker tilknytning i spædbarnsalderen spiller en kausal rolle for den tidlige udvikling af mentalisering. Dette indikeres af sikker tilknytning i signifikant grad synes at facilitere en tidlig tilegnelse af eksplicit kapacitet til at aflæse andres sind i den tidlige barndom. F.eks. påpeger Main (1991 if. Lundh og Liljenfors, p. 38), at tidlige interaktionserfaringer ændrer indholdet i barnets sind såvel som evnen til at agere ud fra det mentale indhold. På baggrund af empirisk forskning peger mentaliseringsteoretikerne således på, at tryk tilknytning fremmer barnets eksplicite mentaliseringsfærdigheder. Dertil peger mentaliseringsteoretikerne på, at forældrenes kontingente responderende mentalisering inden for tilknytningsforholdets rammer, spiller den vigtigste rolle for udvikling af barnets kapacitet til mentalisering (ibid.). Enkelt beskrevet afhænger barnets evne til mentalisering i eksempelvis Fonagy og kollegers (2007) socialkonstruktionistiske perspektiv således af, at barnet indgår i et trygt tilknytningsforhold til sine omsorgsgivere.

I deres seneste udlægning af mentaliseringsteorien medgiver Fonagy og kolleger (2012, p., 11), at der synes at være flere forskellige faktorer, som virker modererende for relationen mellem tilknytningssikkerhed og udvikling af mentalisering. Gergely og Unoka (2008) argumenterer i tråd hermed for, at korrelationen mellem sikker tilknytning i barnets første leveår og barnets udvikling af teori om det mentale ikke kan siges at være stærk. Mere specifikt argumenterer de således for, at evidens snarere peger på, at barnets udvikling af ToM (her henviser de bl.a. til barnets evne til at tillægge andre epistemiske sindstilstande samt barnets evne til at danne repræsentationer samt ræsonnere omkring disse, fx i form af overbevisninger) kan tilskrives en medfødt social-evolutionær tilpasning (ibid., p. 56). Denne påpeger de, synes at være implementeret af en specialiseret og *pre-wired* mekanisme for at

aflæse sind, som synes at være aktiv og funktionel allerede ved ét års alderen (ibid., p. 59). Videre stiller Gergely og Unoka (2008, p. 58) på baggrund af evidens fra komparative dyrestudier spørgsmålstegn ved, hvorvidt den basale evne til at aflæse sind er en unik kapacitet for mennesker. De refererer til studier, som har fundet at forskellige dyrearter, som lever i stærkt konkurrerende sociale miljøer, (såsom aber, geder og visse fuglearter) har udviklet en rudimentær form for mentalisering. (fx Tomasello, Call & Hare, 2003 if. Gergely & Unoka, 2008, p. 58). Samlet set påpeger Gergely og Unoka 2008, hvordan relevant udviklingspsykologisk og komparativ evidens indikerer, at en implicit og automatisk kapacitet til at mentalisere om andre, ikke er noget, der opnås i kraft af udviklingen. Dette står i kontrast til, hvordan mentaliseringsteoretikerne (Fonagy et al., 2002; Fonagy et al., 2007) antager, at der er en kausal samt funktionel forbindelse mellem udvikling af spædbørns tidlige sikre tilknytning på den ene side og tilegnelsen af eksplicite mentaliseringsfærdigheder på den anden.

Jeg finder det vigtigt her at understrege, at Gergely og Unoka imidlertid gør opmærksom på, at tidlige tilknytningserfaringer kan være vigtige for udvikling af barnets kapacitet til at kunne anvende denne medfødte mekanisme (2008, p. 58). Lundh og Liljenfors påpeger i tillæg dertil, at Gergely og Unoka (2008) udelukkende peger på implicit mentalisering vedrørende andre. Dertil påpeger de, at Gergely og Unokas analytiske pointe om den medfødte implicite kapacitet til mentalisering alene vedrører mentalisering af kognitive processer (i form af ToM- relaterede opgaver). Således omhandler Gergely og Unokas distinktion mellem eksplicit og implicit mentalisering alene mentalisering af andres kognitive processer og ikke barnets egne kognitive processer. Jeg vil her understrege, hvordan Gergely og Unokas pointe vedrørende en medfødt implicit kapacitet til at mentalisere om andres kognitive processer således altså ikke vedrører mentalisering om affektive processer hverken hos barnet selv eller hos andre.

Gergely og Unoka argumenterer, som beskrevet i det ovenstående, for, at det ikke er sandsynligt, at graden af sikkerhed i tilknytningen spiller en kausal funktionel rolle i barnets tilegnelse af implicit og automatisk teori om det mentale-relateret kapacitet til at aflæse sind (2008, p. 59).

I ovenstående er det skitseret hvordan Gergely og Unoka (2008, p. 59) argumenterer for, at barnets kapacitet til ToM kan tilskrives en medfødt social-evolutionær tilpasningsmekanisme, som synes at være aktiv og funktionel allerede fra barnet er omkring 12 måneder.

I henhold til besvarelsen af opgavens problemformulering vedrørende intersubjektivitet i mentaliseringsteori og affekternes rolle herfor vil jeg argumentere for, at det ligeledes er relevant at undersøge relationen mellem tilknytning og intersubjektivitet. Cortina og Liotti (2010, p. 413) argumenterer for, at intersubjektive mentaliseringsevner udvikles uafhængigt af udviklingen af graden af sikkerhed i tilknytningsrelationer. Mere specifikt argumenterer de ud fra et evolutionært perspektiv for, at intersubjektivitet og tilknytning er funktionelt og udviklingsmæssigt adskilte funktioner. De understreger dog, at disse to dimensioner i et typisk psykisk udviklingsforløb relaterer sig tæt til hinanden (ibid., p. 412). De argumenterer for, at tilknytningssystemets funktion primært vedrører det, at individet søger sikkerhed og beskyttelse. Dette inkluderer også, at der bliver dannet mentale repræsentationer, en form for arbejdsmodeller, som giver individet en form for følelse af sikkerhed også i fravær af den sikre base. Funktionen af intersubjektivitet er at kommunikere på et intuitivt og automatisk niveau med medlemmer af samme art og dermed facilitere social forståelse (ibid., p. 410) for at kunne facilitere samarbejde og social forståelse (Tomasello 2008 if. Cortina & Liotti, 2010, p. 417). Intersubjektivitet fastslår Cortina og Liotti udgør en form for separat motivationssystem med motiver, som har en mindre intens kvalitet end den, som kan associeres med tilknytningssystemet. Dette være sig i form af det at samarbejde altruistisk med andre eller det at dele noget med andre. Derudover argumenterer de for, at de betingelser, hvor intersubjektive motiver bliver aktive, er mere generelle end de betingelser som aktiverer tilknytningssystemet (ibid., p. 416). Lyons-Ruth (2006, p. 602) fremsætter en lignende pointe om, at intersubjektivitet hos mennesker har en allestedsnærværende rolle, som gennemtrænger alle andre mentale funktioner og er med til at gøre os unikt menneskelige.

På baggrund af ovenstående fremsatte argumenter, vil jeg argumentere for, at tilknytning i barnets psykiske udvikling synes at kunne adskilles fra udviklingen af den automatiske og implicite kapacitet til at mentalisere om andre. Dog finder jeg

det vigtigt igen at gøre opmærksom på, hvordan Unoka og Gergely (2008, p. 59f) samt Cortina og Liotti (2010, p. 433) påpeger, at i tilfælde hvor omsorgspersonernes interaktioner i spædbarnets tilknytningsrelationer er affektivt maladaptive, kan dette underminere selvets potentiale for at bero på den medfødte kapacitet til at aflæse sind, som socialkognitiv strategi ift. at kunne håndtere interpersonelle situationer og intime tilknytningsrelationer senere i livet.

Når jeg i overensstemmelse med opgavens problemformulering undersøger, hvordan udvikling af intersubjektivitet kan analyseres i teori om mentalisering, vil jeg tilslutte mig de ovenfor refererede opfattelser af, at der er belæg for at anlægge et fokus på intersubjektivitet uden i første omgang at inddrage mentaliseringsteoriens vægtlægning af tilknytningens rolle for udvikling af kapacitet til mentalisering.

I mentaliseringsteoretikernes seneste udlægning af teori om mentalisering (Fonagy et al., 2012) er deres syn på mentalisering elaboreret i forhold til tidligere udgaver. Mentalisering, inklusiv de begrebsforståelser, jeg har redegjort for i det ovenstående, implementeres her i en overordnet struktur hvor, der lægges vægt på, at mentalisering er en multifacetteret kapacitet. Fonagy og kolleger redegør for, at der kan siges at ligge adskillige polariteter til grund for mentalisering og at psykopatologi ofte vil kunne beskrives ud fra en ubalance i nogle af disse polariteter, men ikke i andre (2012, p. 19). Den dimensionale udgave af teori om mentalisering er inddelt i fire dimensioner eller polariteter: (1) Kognitiv versus affektiv mentalisering, (2) automatisk (implicit) versus kontrolleret (eksplicit) mentalisering; (3) selv-orienteret versus anden-orienteret mentalisering samt (4) indre-fokuseret versus eksternt fokuseret mentalisering. Disse polære skalaer udgør ifølge Fonagy og kolleger et balanceret system, hvor dysfunktion ved én pol manifesterer sig som dominans af den anden polaritet (ibid., p. 106). En persons kapacitet til mentalisering kan ifølge denne dimensionale strukturering vurderes ud fra, hvordan denne kan placeres ift. de respektive dimensioner (ibid). Fonagy og kolleger påpeger, at den dimensionale model for mentalisering indeholder en egen dynamik, idet dimensionerne opfattes som værende begrebsmæssigt og teoretisk adskilte. Således er der på baggrund af mr-scanninger med henblik på at analysere social kognition (Fonagy & Luyten 2009, if. Fonagy et al., 2012, p. 19) fundet evidens for, at mentalisering kan siges at være understøttet af fire relativt distinkte neurale systemer. En dysfunktion i en polaritet kan manifesteres som dominans af den anden ende af

den polære dimension. Dimensionerne antages imidlertid i høj grad at overlape hinanden empirisk. Jeg vil i det følgende kort gøre rede for de fire dimensioner med udgangspunkt i, hvornår i barnets udvikling de opstår. Redegørelsen for dimensionerne vil efterfølgende sammen med redegørelsen for social biofeedback teori og de heri anvendte begreber, blive bragt i spil i den efterfølgende analyse af udvikling af intersubjektivitet samt affekters rolle herfor. Som det vil fremgå, er den sociale feedback teori qua dimensionernes overordnede strukturerende karakter, central for dimensionernes underliggende teoretiske fundament. Den sociale feedbackteori, som jeg har redegjort for i det ovenstående, danner således et teoretisk grundlag for forståelsen af den måde, hvorpå intersubjektivitet og udviklingen af intersubjektivitet kan forstås i henhold til de respektive dimensioner.

Overgang til dimensionerne

I deres senere arbejde har Fonagy og kolleger (2012) som nævnt i indledningen i væsentlig grad udvidet deres syn på den overordnede rammesætning for den udviklingsmæssige tilegnelse af evnen til mentalisering, idet de har beskrevet den i form af fire dimensioner eller polariteter. Disse vil jeg relativt kortfattet redegøre for i det nedenstående.

Kognitiv versus affektiv mentalisering

Som det fremgår af min redegørelse for emotionernes rolle i mentalisering, antages kognition at være et integreret aspekt af emotionsbegrebet i mentaliseringsteori (Allen et al., 2008/2010, p. 86). Fonagy og kolleger refererer til hvordan Baron-Cohen og kollegers (Baron-Cohen, Golan, Chakrabati & Belmonte, 2008 if. Fonagy et al., 2012, p. 29) differentierer mellem en teori om det mentale-relateret mekanisme og et *system for empati (empathising system)*. Baron-Cohen og kolleger (ibid.) argumenterer her for at systemet for empati altid vil skabe repræsentationer hvor den emotionelle mentale tilstand hos den anden altid vil stemme overens med selvets affektive tilstand. Fonagy og kolleger bemærker ift. denne opdeling, at dette ikke vil være gældende for individer med antisociale træk (2012, p. 30). Fonagy og kolleger påpeger, at nogle individer lægger uretmæssigt meget vægt på hhv. kognitive eller affektive aspekter af mentalisering, hvilket kan forklares ud fra eksempelvis en overaktivt teori om det mentale-relateret mekanisme og en hæmning eller dissociation for systemet for empati (ibid.).

Endelig bemærker Fonagy og kolleger også, hvordan nogle klienter synes at være plaget af en høj grad af vanskeligheder ved at identificere emotioner og at skelne mellem følelser og de kropslige fornemmelser af emotionel arousal. Hos disse individer synes både ToM mekanismen og system for empati af fungere, men der opleves her særlige problemer ift. at integrere kognitive fortolkninger af emotionelle erfaringer samt de kropslige fornemmelser som er associeret med disse erfaringer.

Fonagy og kolleger (2012) bemærker, at det overfor klienter, som oplever denne form for manglende evne til at identificere (eller fx beskrive eller udtrykke indre tilstande) egne emotioner, kan være en brugbar terapeutisk intervention at opfordre klienten til at udtrykke andre involverede emotioner ud fra terapeutens spørgsmål om: *"what else did you feel?"* (ibid., p. 30). Dette vil, påpeger Foangy og kolleger, kunne hjælpe klienten til at forstørre andre undertrykte mentale tilstande. Jeg vil argumentere for, at Fonagy og kolleger her, som jeg bemærkede i afsnittet om mentaliseret affektivitet, igen giver udtryk for, hvordan det altid er muligt at mentalisere om emotioner.

Implicit (automatisk) versus eksplicit (kontrolleret) mentalisering.

Ifølge Fonagy og kolleger udgøres den mest fundamentale polaritet, som ligger til grund for mentalisering, af dimensionen implicit-eksplicit mentalisering (2012, p. 20). Eksplicit eller kontrolleret mentalisering forstås i mentaliseringsteori som en seriel og relativt langsom proces, som typisk er verbal og kræver refleksion, opmærksomhed, årvågenhed og en form for aktiv mental indsats. Til sammenligning hermed kræver automatisk eller implicit mentalisering ingen eller blot en lav grad af opmærksomhed, intention, årvågenhed eller aktiv indsats (Fonagy et al., 2012, p. 20). Den omfattende rolle implicit mentalisering antages at have i mentalisering i det hele taget udtrykkes af Fonagy og kolleger ved, at mentalisering i de daglige interaktioner antages at være overvejende implicit, idet individer i de fleste interpersonelle situationer tenderer til at bero på automatiske og ikke-refleksive antagelser omkring sig selv og om andre samt sig selv i relation til andre. De påpeger i henhold hertil, at ift. den hastighed, som de fleste interpersonelle møder udfolder sig i, vil en kontrolleret form for mentalisering hæmme interaktionen, snarere end at facilitere den (ibid.). I tillæg hertil vil jeg gøre opmærksom på, hvordan Allen og kolleger

tilskriver implicit mentalisering en stor betydning, idet de påpeger, at den eksplicitte mentalisering ift. implicitte mentalisering, kun udgør toppen af isbjerget (2008/2010, p. 51).

Allen og kolleger (2008/2010, p. 51) påpeger, at denne skelnen mellem implicit og eksplicit mentalisering er grundigt underbygget af social-kognitiv neurovidenskabelig forskning. Denne forskning understøtter en sådan dobbeltprocesmodel for social kognition. Her kan automatisk-reflekterede processer (fx emotionelle reaktioner på subliminal perception af et truende ansigtsudtryk) differentieres fra kontrolleret-reflekterede processer (fx når man er bevidst om at føle sig truet, men ved nærmere eftertanke fortolker den givne situation, som forholdsvis godartet) (Lieberman, 2007 if. Allen et al., 2008/2010, p. 51).

De bemærker endvidere, at individet særligt i sikre tilknytningsrelationer ofte beror på automatisk mentalisering, idet en mere reflekteret forarbejdning synes unødvendig. Om nødvendigt kan individet på en fleksibel måde skifte til kontrolleret mentalisering (Fonagy et al., 2012, p. 21).

Internt fokuseret versus eksternt fokuseret mentalisering

Internt fokuseret mentalisering refererer til mentale processer, som fokuserer på egen eller andres mentale indre (fx tanker, følelser og erfaringer). Eksternt fokuseret mentalisering refererer til mentale processer, som kommer til udtryk gennem fysiske eller synlige træk både hos en selv og hos andre (Fonagy et al., 2012, p. 22). I forlængelse heraf nævner Fonagy og kolleger, hvordan forældrene i barnets to første leveår grundet barnets endnu manglende sproglighed, må mentalisere og give mening til barnets indre mentale tilstande baseret på næsten udelukkende eksterne træk såsom spædbarnets adfærd og ansigtsudtryk (Beebe, Badalamenti & Jaffe, 2008 if. Fonagy et al., 2012, p. 23). Udviklingen af spædbarnets internt og eksternt fokuserede opmærksomhed faciliteres ifølge Fonagy og kolleger (ibid., p. 24) af omsorgspersonens pædagogiske indstilling. Denne giver barnet mulighed for at observere, spejle og internalisere omsorgspersonens udviste evne til at repræsentere og reflektere over indre mentale tilstande (ibid.). Som jeg har beskrevet nærmere

ovenfor, anbringes barnet herved i en læringsposition med særligt fokus på intentionelle indre tilstande hos sig selv og andre, baseret på eksterne hints (ibid.).

Selv-orienteret versus anden-orienteret mentalisering

Som jeg har beskrevet ovenfor er det en vigtig pointe i mentaliseringsteorien, at evnen til at mentalisere om sig selv såvel som om andre udvikles i konteksten af tilknytningsrelationer, hvor barnet gennem dyadiske, intersubjektive interaktioner internaliserer sine tilknytningspersoners evne til at repræsentere og reflektere over indre sindstilstande (Fonagy et al. 2012, p. 25). Også neurologisk er kapaciteten til at mentalisere ift. sig selv tæt knyttet til at kunne mentalisere ift. andre, idet disse to kapaciteter ifølge neuroradiologiske studier beror på fælles neurale grundlag (fx Dimaggio, Lysaker & Carcione, 2008 if. Fonagy et al., 2012, p. 25). Ifølge Fonagy og kolleger, er kapaciteten til at reflektere om selvet og andre således i ét perspektiv tæt indbyrdes forbundne (2012, p. 25).

En anden del af dimensionen vedrørende selv-orienteret versus anden-orienteret mentalisering er relateret til at såvel empiri indsamlet fra klinisk praksis såvel som studier baseret på mr-scanninger indikerer, at der er to forskellige måder, hvorpå individet kan mentalisere om hhv. selvet og andre (Fonagy et al., 2012, p. 26). Denne empiri har ifølge Fonagy og kolleger vigtige implikationer konceptualisering af begrebet mentalisering (ibid., p. 27). To distinkte neurale netværk lader til at understøtte disse to former for mentalisering. Det første neurale netværk synes at være et udviklingsmæssigt grundlæggende tidligt etableret kropsbaseret spejlneuronsystem, som er involveret i at forstå det multimodale kropslighedsrelaterede selv (fx i form af ansigts og kropsgenkendelse). Dette implicite, automatiske system er involveret i den umiddelbare forståelse af selvet og andre. Som eksempel nævner Fonagy og kolleger (ibid., p. 26) den føjte trang til at gabe, når andre gaber. Den anden måde at mentalisere om andre på, er ikke i så høj grad kropsligt funderet og bearbejder information om selvet og andre på mere abstrakte og symbolske måder. Dertil synes den at have en afgørende rolle ift. at kunne skelne mellem selvet egne og andres oplevelser og erfaringer. Den opstår senere i udviklingen og er primært formet af interpersonelle relationer igennem den psykiske udvikling. Denne måde at mentalisere på er operationaliseret ved kapaciteten til perspektivtagning og andre kognitive evner, der undersøges i

forskning vedrørende ToM. I kontrast hertil kan den førstnævnte måde at mentalisere om selvet og andre siges at være mere følelsesrelateret (**anden oversættelse?: visceral**), automatisk og umedieret. Denne kapacitet påpeger Fonagy og kolleger, er central i Østlig filosofi og samt i nyere mindfulness baserede tilgange (ibid.; Allen et al., 2008, 51f).

Efter denne redegørelse for den dimensionelle struktur for mentalisering vil jeg i det følgende påpege, hvordan intersubjektivitet og begrebet implicit mentalisering kan analyseres i mentaliseringsteori. Denne analyse, vil sammen med et flersidet perspektiv på affekten skam, danne afsæt for en analyse og diskussion af begrænsninger i begrebet mentaliseret affektivitet.

Flere (Davidsen & Fosgerau, 2015; Lundh & Liljenfors, 2015) har stillet spørgsmålstejn ved mentaliseringsteoretikernes (Fonagy et al., 2012; Allen et al., 2008) redegørelse for den relativt nyligt tilføjede implicite mentaliseringsdimension, som jeg har beskrevet i det ovenstående afsnit. Efter at have redegjort for disse indvendinger vil jeg med baggrund i disse sammenstille disse med en redegørelse for mentaliseringsteoriens redegørelse for udvikling af intersubjektivitet. Dernæst vil jeg undersøge hvilke uoverensstemmelser, der i et udviklingsperspektiv kan siges at være indeholdt i mentaliseringsteoriens fremstilling af intersubjektivitet.

Herefter vil jeg redegøre for, hvordan Lundh og Liljenfors (2015) samt Davidsen og Fosgerau (2015) påpeger, at teori om primær intersubjektivitet kan fungere som et bud på et velfunderet teoretisk fundament for implicit mentalisering.

Manglende teoretisk redegørelse for implicit mentalisering i teori om mentalisering

Davidsen og Fosgerau (2015) påpeger, at der hos mentaliseringsteoretikerne (Allen et al., 2008; Fonagy et al., 2012) synes at være en vægtlægning af primært den eksplicite dimension af mentalisering. Davidsen og Fosgerau (2015, p. 436f) påpeger, mentaliseringsteoriens manglende teoretiske redegørelse for implicit mentalisering står i kontrast til antagelsen om, at eksplicit mentalisering kun repræsenterer toppen af isbjerget (Allen et al., 2008/2010, p. 51). Implicit mentalisering, som således udgør størstedelen af mentalisering beskrives af Allen og kolleger som værende en automatisk, non-verbal, umiddelbar og ikke reflektiv

proces (ibid.). Og hos Fonagy og kolleger beskrives implicit mentalisering som værende mere følelsesrelateret, automatisk og umedieret (2012, p. 26). Ikke desto mindre bliver mentalisering af Fonagy (2003) beskrevet som den vigtigste del af behandlingen af psykisk sygdom:

As clinicians, our helpfulness to our patients may have more to do with the quality of implicit mentalization we offer through a general attitude rather than explicit elaboration of specific mental contents as has been frequently suggested in the past.

(Fonagy, 2003, p. 271).

Imidlertid påpeger Davidsen og Fosgerau, hvordan der ikke redegøres teoretisk for implicit mentalisering i mentaliseringsteorien. Idet teori om det mentale handler om kognitive, bevidste aspekter peger Davidsen og Fosgerau på, hvordan implicit mentalisering ikke kan være indeholdt i teori om det mentale. De argumenterer for, at fænomenologisk tænkning kan skabe en filosofisk baggrund for mentaliseringsteori, som gør det muligt teoretisk og filosofisk at forklare implicite forståelsesprocesser (ibid., p. 437). Som jeg har beskrevet i ovenstående redegørelse for den grundlæggende dimensionelle struktur for teori om mentalisering, beskriver mentaliseringsteoretikerne (Fonagy et al., 2012, p. 26; Allen et al., 2008/2010, p. 51f) implicit mentalisering som værende teoretisk relateret til Østlig filosofi og nyere mindfulness baserede tilgange men beskrives ikke nærmere. Som jeg har påpeget i det ovenstående beror det teoretiske fundament for mentaliseringsteori næsten udelukkende på teori om det mentale. Imidlertid kan implicit mentalisering ikke forklares ved teori om det mentale.

Som nævnt i afsnittet om intersubjektivitet nævner Davidsen og Fosgerau (2015, p. 443) hvordan Allen og kolleger (2008/2010) påpeger, at mentalisering finder sted intersubjektivt, men at de ikke tager stilling til præcis hvorledes denne intersubjektivitet etableres. Imidlertid beskriver Davidsen og Fosgerau (ibid.) hvordan forskellige teoretiske og filosofiske retninger i mentaliseringsteori beskrives som grundlag for mentalisering, dog uden at det filosofiske grundlag beskrives præcist. Fonagy og kolleger (2002, p. 147) understreger dog, hvorledes mentaliseringsteori er inspireret af fænomenologien, idet de lægger vægt på Bretanos (1874 if. Fonagy et al., 2002, p. 147) tanker om intentionalitet og tingenes ”rettethed”, som jeg også har redegjort for i det ovenstående, som et udgangspunkt for at forstå mentalisering (Davidsen & Fosgerau, 2015, p. 443). Davidsen og Fosgerau foreslår at den fænomenologiens teoretisk detaljerede forståelse af

intersubjektivitet kan udgøre et bud på mentaliseringsteoriens manglende teoretiske redegørelse for implicit mentalisering (ibid., p. 449).

Daidsen og Fosgerau (2015) anlægger et bredt perspektiv på mentalisering og teoriens manglende teoretiske redegørelse for dimensionen implicit mentalisering. Tilsvarende pointerer Lundh og Liljenfors, dog med et mere snævert analytisk fokus, at der ikke redegøres tilstrækkeligt for implicit mentalisering i mentaliseringsteoriens forståelse af udviklingen af intersubjektivitet. Dette vil jeg redegøre for i det følgende. Videre vil jeg redegøre for, hvordan Lundh og Liljenfors argumenterer for at der i mentaliseringsteori kan siges at være væsentlige uklarheder og teoretiske uoverensstemmelser i forbindelse med teoriens redegørelse for udvikling af intersubjektivitet. Som Daidsen og Fosgerau, foreslår også Lundh og Liljenfors, at en fænomenologisk forankret forståelse af primær intersubjektivitet kan være en måde at imødekomme teoretiske uoverensstemmelser og uklarheder i mentaliseringsteoriens udlægning af udvikling af kapacitet til intersubjektivitet.

Udvikling af kapacitet til mentalisering af egne affekter

Fonagy og kolleger (2007) beskriver som nævnt i det ovenstående afsnit om den sociale biofeedback teori barnets udvikling af sit repræsentative affektive selv som en ”social konstruktion” (2007, p. 288). Hos Gergely og Unoka (2008) går denne beskrivelse igen og i overensstemmelse med den sociale biofeedback teori redegør de for, hvordan barnets subjektivt bevidste fornemmelse af forskellige emotionstilstande etableres som et resultat af gentagne erfaringer med mønstre af omsorgspersonernes reaktivitet og social spejlings feedback. Omsorgspersonernes reaktivitet vækkes af spædbarnets automatiske udtryk af sine ikke-bevidste basale emotionelle arousal tilstande.

Lundh og Liljenfors (2015, p. 44) påpeger, hvordan Gergely og Unoka (2008, p. 61) bemærker, at dette kræver at to basale betingelser er opfyldt.

Den ene betingelse er, at (a) Gergely og Unoka (ibid.) antager i overensstemmelse med andre vægtige emotionsteoretikere (såsom Tomkins, 1995 if. Gergely & Unoka, 2008, p. 61; Izard & Malesta, 1987 if. Gergely & Unoka, 2008, p. 61) at barnets medfødte biologiske eller konstitutionelle selv fra fødslen har en rigt struktureret indre organisering. Dette er i overensstemmelse med Fonagy og kollegers antagelse

(2002). Således er der allerede ved fødslen et basalt sæt af neuralt forud-forbundne universelle emotionskategorier, som primært er biologiske tilpasninger (Ekman, 1992, p. 552). Disse primære, processuelle emotionsprogrammer er i begyndelsen ikke tilgængelige for barnets bevidste opmærksomhed og er uden for dets frivillige kontrol. Via omsorgspersonens affektspejling, hvilket jeg har beskrevet i redegørelsen for den sociale biofeedback teori, bliver disse primære emotionsprogrammer associeret med anden ordens repræsentationer. Når disse anden ordens repræsentationer er etablerede, bliver de kognitivt tilgængelige for barnets introspektivt orienterede selv-monitoreringsprocesser. Dertil (b) bliver spædbarnets primært eksternt orienterede opmærksomhedssystem modificeret i den tidlige udvikling. De indre monitoreringsprocesser bliver introspektivt sensibiliserede og i en passende grad rettet imod selvets indre tilstande. Dette udløser den aktivt introspektive monitorering og sporing af aktivering af anden ordens repræsentationer af emotioner (Gergely og Unoka, 2008, p. 62f). Lundh og Liljenfors (2015, p. 44) påpeger, at der i den sociale feedback teori således er en udvikling fra, hvad der synes at være en rent ikke-mentaliserende tilstand (i form af de initialt ikke-bevidste basale emotionelle arousal tilstande, som tager form af at være procedurale basale emotions programmer og som forud-forbundne neurale forbindelser og til at begynde med ikke-bevidste automatismer) over til en kapacitet til eksplicit mentalisering af affektive tilstande (i form af anden-ordens repræsentationer, som er kognitivt tilgængelige for introspektivt orienterede selvmonitorerings processer). Gergely og Unoka (2008), anerkender således, at spædbarnets medfødte biologiske og konstitutionelle selv indeholder et grundlæggende sæt af forud-forbundne universelle emotionskategorier, som primært er biologiske tilpasninger (2008, p. 61). Imidlertid påpeger Lundh og Liljenfors (2015, p. 44), at der i Gergely og Unokas (2008) opfattelse ikke er inkluderet nogen form for *implicit* selvorienteret mentalisering af affekter som en del af denne medfødte organisation. Lundh og Liljenfors uddyber deres argument videre idet procesbeskrivelsen for udviklingen af anden ordens repræsentationer af affekter, som er introspektivt tilgængelige, forudsætter en proces af bevidst eksplicit mentalisering. Således peger Lundh og Liljenfors på, hvordan Gergely og Unokas (2008) brug af formuleringer såsom ”*awareness*” og ”*a subjective sense of differential emotional states*” samt ”*discovering one’s own affects*” i beskrivelsen af processen, indikerer, at der er tale

om en udvikling af *eksplicit* og altså ikke umiddelbart en *implicit* form mentalisering (Lundh & Liljenfors, 2015, p. 44).

Fonagy og kolleger betegner som nævnt dimensionen implicit-eksplicit mentalisering som den mest fundamentale polaritet, der ligger til grund for mentalisering (2012, p. 20). Dertil beskriver Allen og kolleger hvordan eksplicit mentalisering kun udgør toppen af isbjerget (2008/2010, p. 51).

På baggrund af den foregående analyse stiller Lundh og Liljenfors (2015, p. 44) spørgsmålstegn ved det forhold, at implicit mentalisering ikke synes at have en rolle i udviklingen af barnets evne til at mentalisere sine egne affekter. Lund og Liljenfors argumenterer for, at det er teoretisk uklart, hvilken rolle implicit mentalisering spiller i det, som Gergely og Unoka (2008, p. 60) samt Fonagy og kolleger (2007, p. 288) betegner som en ”social konstruktion af det repræsentationelle affektive selv”.

Udvikling af kapacitet til mentalisering af affekter i andre

I det følgende vil jeg kort med afsæt i Lundh og Liljenfors (2015, p. 45) redegøre for, hvordan der kan siges at være teoretiske uoverensstemmelser vedrørende udvikling af intersubjektivitet i forhold til barnets udvikling af kapacitet til mentalisering af affekter i andre. Som nævnt i opgavens indledende afsnit der initialt definerer intersubjektivitet, afviser Fonagy og kolleger (2002, p. 211) og kolleger som en del af deres argument, at spædbarnet opfatter omsorgsgiverens affekt i affektspejlingsprocessen. Dette ville, mener Fonagy og kolleger, indikere, at det lille spædbarn har kapacitet til en form for primær intersubjektivitet. Dette mener Fonagy og kolleger ikke er tilfældet. De påpeger i stedet, hvordan barnet til at begynde med tilsyneladende ikke er opmærksom på, at det ser den andens subjektive tilstand, ligesom de vurderer det som usandsynligt, at barnet ved, at andre har indre følelser (Fonagy et al., 2002, p. 127).

Spædbarnets erfaring med kongruent affektspejling, som er uddybende beskrevet i afsnittet om social biofeedback teori, bemærker Lundh og Liljenfors, indikerer, at spædbarnet besidder kapaciteten til at sammenligne de emotionelle kvaliteter i sig selv med de emotionelle kvaliteter det opfatter i omsorgsgiveren. På samme måde vil

kapaciteten til at opfatte, at affektspejlingen er markeret kræve en evne til først at sammenligne og siden differentiere mellem dets egne og omsorgsgiverens følelser. Dette synes problematisk, påpeger Lundh og Liljenfors, (2015, p. 45) idet barnet af Fonagy og kolleger (2002, p. 127), netop ikke antages at være i stand til at opfatte affekter i forælders ansigts- og stemmemæssige udtryk.

Mere specifikt argumenterer Lundh og Liljenfors således for, at der i mentaliseringsteori synes at eksistere en teoretisk uoverensstemmelse vedrørende teorien argument for, hvordan mentalisering udvikles hos det lille barn (2015, p. 45). Idet barnet tilsyneladende ikke er i stand til at opfatte den emotionelle kvaliteter i omsorgsgiverens stemme og ansigtsudtryk stiller Lundh og Liljenfors (2015, p. 45) således spørgsmål ved det forhold, at barnet i mentaliseringsteorien på trods af dette, antages at være i stand til at opfatte, hvornår omsorgsgiverens affektspejling faktisk er kongruent med barnets egen affektive tilstand. Videre påpeger Lundh og Liljenfors at det forhold, at barnet antages at kunne opfatte omsorgsgiverens affektspejling som markeret på trods af at det, ifølge Fonagy og kolleger (2002, p. 127), ikke er i stand til at opfatte emotionelle kvaliteter i omsorgsgiverens stemme- og ansigtsudtryk.

Dette synes at indikere, at barnet i første omgang er i stand til at opfatte affekt i andre og først senere bliver i stand til at opfatte sine egne affekter. Imidlertid påpeger Lundh og Liljenfors, som ovenfor nævnt, hvordan Fonagy og kolleger gør opmærksom på, at barnet er uvidende om, at det ser den andens subjektive tilstand. Mentaliseringsteoretikerne påpeger, hvordan den andens subjektive tilstand automatisk refereres tilbage til selvet (Fonagy et al., 2002, p. 127). Imidlertid påpeger Lundh og Liljenfors, hvordan dette udgør et uafklaret problem i forhold til forståelsen af *markering* i mentaliseringsteori. Idet markeringen netop skulle guide barnet til at opfatte, om den udtrykte emotion tilhører forælderen, eller om det refererer til barnets egen affekt, synes det uklart, hvad funktionen af markeringen er, hvis det gælder, at den andens subjektive tilstand automatisk refereres tilbage til barnets selv.

Lundh og Liljenfors påpeger, hvordan en mulig løsning på dette teoretiske uafklarede punkt kan være, at selvom barnet ikke har kapacitet til *eksplicit* mentalisering af andres affekter, har det muligvis i stedet kapacitet til *implicit* mentalisering af andres

affekter. Dette vil, påpeger Lundh og Liljenfors, hverken fordre, at barnet er eksplicit opmærksom på den andens subjektive tilstand eller at barnet vidste, at den anden har indre følelser. En implicit kapacitet til at mentalisere andres følelser ville alene indikere at det lille spædbarn har en kapacitet til at differentiere mellem andres emotionelle tilstande på et ikke-verbalt niveau.

Lundh og Liljenfors bemærker, at mentaliseringsteoretikerne (Fonagy et al., 2002, p. 149; Gergely & Unoka, 2008, p. 61) antager, at barnet har en medfødt forudforbundet neural forbindelse, som gør det i stand til at aflæse sind ift. andres kognitive processer såvel som et grundlæggende sæt af ”*prewired universal emotional categories that are primarily biological adaptations*” (Gergely og Unoka, 2008, p. 61). På trods af dette, påpeger Lundh og Liljenfors hvordan der ikke i mentaliseringsteorien nævnes noget om, at kapaciteten til at differentiere mellem emotionelle kvaliteter i andres adfærd på samme vis kan tilskrives sådanne forudforbundne neurale forbindelser. Dette afskrives af Fonagy og kolleger (2002) idet, de, som også tidligere nævnt, mener, at dette vil indikere, at spædbarnet har en kapacitet til primær intersubjektivitet. En sådan kapacitet til primær intersubjektivitet afvises af Fonagy og kolleger (2002, p. 211). På samme vis kan primær intersubjektivitet ikke integreres hos Gergely og Unoka (2008, p. 60) med henvisning til deres vægtlægning af det social konstruktionistiske syn på udvikling af det affektive selv.

Internt versus eksternt fokuseret mentalisering.

Lundh og Liljenfors bemærker, at dimensionen eksternt-internt fokuseret mentalisering i særlig grad synes relevant ift. mentalisering af emotioner, idet emotioner ofte både har et eksternt udtryk samt en indre følelsesmæssig kvalitet. I det hele taget inkluderer mentale processer, og i særlig grad emotionelle processer, påpeger Lundh og Liljenfors, ydre kropslige processer som kan observeres udefra. Eksternt fokuseret mentalisering drejer sig om at begribe meningen af disse kropslige processer. Lundh og Liljenfors bemærker, at dette ikke i så høj grad gælder for kognition idet kognition ikke nødvendigvis på samme måde ledsages af et kropsligt udtryk.

Opsamling

Opsummerende har jeg i ovenstående redegjort for, hvordan polariteten implicit mentalisering, som sammen med polariteten eksplicit mentalisering udgør den mest fundamentale mentaliseringsdimension, ikke i mentaliseringsteorien tilskrives en rolle i barnets udvikling af kapacitet til at mentalisere dets egne affekter. Med udgangspunkt i Davidsen og Fosgerau (2015) samt også Lundh og Liljenfors (2015), har jeg beskrevet, hvorledes den teoretiske redegørelse der i mentaliseringsteorien ligger til grund for dimensionen implicit mentalisering også i det bredt perspektiv kan siges at være mangelfuld. Med udgangspunkt i Lundh og Liljenfors (2015) har jeg videre pointeret, hvorledes, der i mentaliseringsteorien kan siges at være en teoretisk uoverensstemmelse i mentaliseringsteori vedrørende udvikling af intersubjektivitet i forhold til barnets udvikling af kapacitet til mentalisering af affekter i andre. Fonagy og kolleger (2002, p. 211f) afviser, at spædbarnet fra fødslen skulle kunne være i stand til at opfatte omsorgsgiverens subjektive affekter i affektspejlingsprocessen idet dette ifølge Fonagy og kolleger (ibid.) at det lille barn have kapacitet til en form for primær intersubjektivitet, hvilket de afviser. Men Lundh og Liljenfors påpeger at dette giver teorien et forklaringsproblem idet de stiller spørgsmålstejn ved hvorledes barnet da ville kunne opfatte kongruens og markering i omsorgsgiverens affektudtryk. Disse to elementer, kongruens og markering, udgør som, jeg viste i redegørelsen for social biofeedback teori, en essentiel del af barnets udvikling af kapacitet til intersubjektivitet. Endelig har jeg pointeret hvorledes dimensionen internt versus eksternt fokuseret mentalisering i særlig grad er relevant vedrørende mentalisering af emotioner.

Primær intersubjektivitet i mentaliseringsteori.

Efter i det ovenstående at have redegjort for, hvorledes der i teori om mentalisering (Fonagy et al., 2002; Fonagy et al., 2012) kan siges at være teoretiske uklarheder og uoverensstemmelser i forhold til teoriens redegørelse for dimensionen implicit mentalisering samt udvikling af intersubjektivitet vil jeg i det følgende redegøre for, hvordan såvel Davidsen og Fosgerau (2015) som Lundh og Liljenfors (2015) foreslår at en implementering af en fænomenologisk forståelse af primær intersubjektivitet kan være en mulig løsning for de ovenfor nævnte uoverensstemmelser og uklarheder.

Som nævnt i de forrige afsnit afskriver Fonagy og kolleger (2002, p. 211f) at spædbarnet har en medfødt form for kapacitet til at mentalisere andres emotioner i form af en neuralt forud-forbundet kapacitet til at differentiere mellem emotionelle kvaliteter i andres adfærd. I overensstemmelse hermed understreger Gergely og Unoka (2008, p. 60) samt Fonagy og kolleger (2007, p. 291), hvordan udviklingen af spædbarnets affektive selv er socialt konstrueret.

Lundh og Liljenfors bemærker hvordan intersubjektivitet i udviklingspsykologi ofte defineres som det at dele oplevelser (Hart, 1998, p. 227; Trevarthen, 1979, p. 246). Som jeg også har redegjort for i afsnittet om en initial definition af intersubjektivitet indebærer en sådan forståelse af intersubjektivitet både det at anerkende den andens erfaringer, samt det at gøre ens egne førstehånds erfaringer og oplevelser tilgængelige for et andet individ (Brinck, 2008, p. 117).

For at redegøre for udviklingen af intersubjektivitet, redegjorde Trevarthen (1979) for begrebet *primær* intersubjektivitet. På baggrund af et antal videooptagelser af spædbørn og deres mødre i tæt ansigt-til-ansigt kommunikation, finder Trevarthen eksempelvis, at , at der allerede i to-tre måneders alderen er udviklet komplekse former for gensidig forståelse barn og mor imellem. Barnet har i Trevarthens perspektiv på intersubjektivitet således medfødt kapacitet til at erkende, at andre kan have en oplevelse, samt gøre sin egen førstehånds oplevelse tilgængelig for disse andre (Trevarthen, 1979, p. 246).

Denne forståelse af spædbørns medfødte kapacitet til at identificere og tillægge mentale tilstande såsom intentioner og følelser til den andens sind i helt tidlige udviklingsmæssige interaktioner benævner Fonagy og kolleger ”*the strong intersubjectivist position*” (2002, p. 210). Og Fonagy og kolleger anfægter, at spædbarnet som Trevarthen (1979) hævder, er i stand til at introspektivt at kunne tilgå et relativt differentieret sæt af sit eget selvs mentale tilstande såsom emotioner, intentioner, motiver og mål. Fonagy (2002, p. 118) argumenterer i stedet for, at der intet bevis er for at tillægge sådanne kapaciteter til spædbarnet og at barnets præstationer kan forklares meget mere sparsomt. De konkluderer, at: ”*at the heart of this argument is the view that subjectivity in the infant cannot be assumed but, rather, must be considered as acquired in the process of interaction*” (Fonagy et al., 2002, p. 218). Videre argumenterer Fonagy og kolleger for, hvordan dette perspektiv

på intersubjektivitet ikke lader meget tilbage ift. en videre udvikling af den subjektive fornemmelse af selvet som værende foranlediget af sociale miljømæssige faktorer i løbet af individets liv (Fonagy et al., 2007, p. 291). Fonagy og kolleger argumenterer for, at det først gennem barnets andet leve år bliver muligt at have et mentalistisk intersubjektiv indstilling, hvorved det kan foretage en kausal, mentalistisk fortolkning af intentionelle handlinger både for den anden og for sig selv (ibid., p. 222).

Lundh og Liljenfors (2015, p. 53) samt Davidsen og Fosgerau (2015, p. 446) argumenterer imidlertid for, at en fænomenologisk og ikke-mentalistisk teoretisk forståelse af begrebet primær intersubjektivitet (Gallagher, 2004; Gallagher, 2012; Gallagher & Huuto, 2008) kombineret med den dimensionelle udvikling af mentalisering (Fonagy et al., 2012) kan være et bud på en teoretisk løsning på de uoverensstemmelser og uklarheder, som jeg i det ovenstående har argumenteret for, eksisterer i teori om mentalisering.

Jeg vil i det følgende redegøre for en udgave af primær intersubjektivitet som Lund og Liljenfors (2015, p. 49) benævner som værende en ikke-mentalistisk fortolkning af primær intersubjektivitet. I redegørelsen vil jeg med henblik på opgavens efterfølgende diskussion vægtlægge det affektive aspekt af denne fænomenologiske fortolkning af primær intersubjektivitet. Lundh og Liljenfors (2015, p. 49) argumenterer overordnet for, at denne ikke-mentalistiske udgave af primær intersubjektivitet overlapper væsentligt med *implicit* og *eksternt fokuseret* mentalisering. Således defineres ”nonmentalistisk” som svarende til et fravær af både den *eksplicite* form for mentalisering samt den *internt fokuserede* mentalisering hos spædbørn. I kontrast hertil indikerer den mentalistiske fortolkning af primær intersubjektivitet, som jeg har redegjort for i det ovenstående, at spædbarnet attribueres en kapacitet for *eksplicit* mentalisering og *internt fokuseret* mentalisering (ibid.).

Gallagher (2004, p. 205) definerer primær intersubjektivitet som en medfødt eller tidligt udviklet kapacitet til at interagere med andre på et perceptuelt niveau. Dette karakteriserer Gallagher som en ikke-mentalistisk interaktionsmåde. Videre indebærer dette, at det lille spædbarn antages at have en præ-teoretisk, sansemotorisk

baseret kapacitet for at forstå andre. Fra sine egne kropslige bevægelser og egen kinæstetiske sans har barnet ifølge Gallagher allerede en fornemmelse af, hvad det vil sige at være en ”oplevelende” subjektiv agent, som kan fornemme, at visse særlige væsener i dets omgivelser, på samme måde som spædbarnet selv, er subjekt-agenter som det selv. Ifølge Gallagher er denne fornemmelse i primitiv forstand implicit i spædbarnets adfærd (ibid.). Videre referer Gallagher (ibid.) til Baron-Cohens (1995 if. Gallagher, 2004) ”intentionalitetdetektor” (ID) og en ”synsretningdetektor” (*eye-direction detector*). Intentionalitetdetektoren opfattes i dette perspektiv som en medfødt kapacitet, som bevirker at spædbarnet fortolker andres kropslige adfærd på en perceptuel og en ikke-mentalistisk, snarere end en teoretisk måde (Gallagher, 2004, p. 205). I kraft af dets synsretningsdetektor kan spædbarnet følge en anden persons blik og dermed sanse, hvad denne anden person ser (hvilket undertiden er spædbarnet selv). Lundh og Liljenfors (2015, p. 50) påpeger, hvorledes disse processer synes at kræve, at spædbarnet har kapacitet til at opfatte eksterne udtryk for mentale processer. Lundh og Liljenfors (ibid.) understreger, at idet dette ikke involverer, en bevidst form for opmærksomhed eller andre former for eksplicit begrebsmæssig tænkning, overlapper disse kapaciteter med Fonagy og kollegers (2012) konceptualisering af *implicit* mentalisering samt *eksternt fokuseret* mentalisering. Dette perspektiv på primær intersubjektivitet formuleres også af Gallagher og Hutto (2008): ”*Thus, before we are in a position to theorize, simulate, explain or predict mental states in others, we are already in a position to interact with and to understand others in terms of their expressions, gestures, intentions and emotions, and how they act towards us selves and others*” (Gallagher & Hutto, 2008, p. 22).

Som jeg vil vende tilbage til i diskussionen af affekters rolle ift. kapaciteten til intersubjektivitet i mentaliseringsteori understreger Gallagher og Huuto (ibid.), at primær intersubjektivitet ikke kun er primær i en udviklingsmæssig forstand. De argumenterer for, at primær intersubjektivitet også i en oplevelsesmæssig og erfaringsmæssig forstand vedbliver at være primær igennem voksenlivet og også er betydningsfuld for voksnes interaktioner. Således bemærker Gallagher og Hutto (2008, p. 22f) at primær intersubjektivitet vedbliver at være primær i intersubjektive ansigt-til-ansigt interaktioner, ligesom den understreger de udviklingsmæssigt senere liggende praksisser, som involverer det at forklare eller at forudsige mentale tilstande

hos andre. Jeg vil fremhæve her, at Gallagher og Hutto (ibid.) i denne kontekst henviser til Sterns (1985 if. Gallagher & Hutto, 2008, p. 22) begreb om en lagdelt model, hvor udviklingsmæssigt primære forståelser ikke erstattes, men forbliver og opererer parallelt med mere avancerede forståelser. Således antages primær intersubjektivitet at have en signifikant betydning for social forståelse også i voksenlivet. Gallagher (2009) påpeger: "*We continue to rely on our perceptual access to the other's affective expressions, the intonation of their voice, the posture and style of movement involved in her action, her gestures, and so on, to pick up information about what the other is feeling and what she intends.*" (Gallagher, 2009, p. 293) og understreger således, hvordan primær intersubjektivitet er til stede fra spædbarnsalderen og ikke forsvinder i takt med barnets psykiske modning.

Primær intersubjektivitet og udvikling af kapacitet til mentalisering af egne affekter.

Lundh og Liljenfors (2015, p. 55) argumenterer for, at Gergely og Unokas (2008, p. 61) beskrivelse af barnets egne affekter som "*primary and procedural basic emotion programs of the constitutional self (which are prewired, initially nonconscious automatisms)*" (Gergely & Unoka, 2008, p. 55) ud fra et fænomenologisk perspektiv på primær intersubjektivitet kan beskrives som en implicit beskrivelse af det kropslige selv. Mere specifikt vil barnets udvikling af kapacitet til mentalisering ud fra et perspektiv på primær intersubjektivitet beskrives som at barnets implicite erfaring af sin kropslige tilstand samt forandringer i denne tilstand bliver associeret med anden ordens repræsentationer som en del af affektspejlingsprocessen. Hvilket vil lede til en udvikling af en eksplicit mentalisering i form af en øget emotionel opmærksomhed. Lundh og Liljenfors fremhæver i denne kontekst Izards (2009, p. 3 if. Lundh og Liljenfors, 2015, p. 53) pointe om, at et nødvendigt aspekt af emotioner er at det er en "*felt experience*" (Lundh og Liljenfors, 2015, p. 55). Og på den baggrund konkluderer Lundh og Liljenfors, at det, at barnet, som mentaliseringsteoretikerne (Fonagy et al., 2002; Gergely & Unoka, 2008, p. 63) fremstiller det, ikke har en anden ordens bevidsthed om sine egne indre mentale tilstande af affekt, ikke betyder at barnet ikke oplever dem. Igen argumenterer de for,

at denne form for mentalisering af individets kropslige tilstand vedbliver at være et vigtigt aspekt af mentalisering livet igennem (Gergely & Unoka, 2008, p. 63).

Primær intersubjektivitet og mentalisering af andres affekter

I det ovenstående pointerede jeg hvorledes, der i den sociale feedback teori antagelse om spædbarnets kapacitet til at sammenligne sin egen affektive tilstand med det, der udtrykkes af omsorgsgiveren, er en teoretisk uoverensstemmelse. Denne teoretiske uoverensstemmelse indbefatter, at barnet ikke i mentaliseringsteorien antages at være opmærksom på, at det observerer den andens subjektive tilstand (Fonagy et al., 2002, p. 127). Videre vurderer mentaliseringsteoretikerne det som usandsynligt, at det lille spædbarn ved, at andre har indre følelser (ibid.). Lundh og Liljenfors (2015, p. 56) påpeger dog at en sådan sammenligning ikke behøver at tage form som en bevidst sammenligning af to oplevelser, men at den i stedet kan tage form som en implicit ”resonans” imellem den fulte kvalitet af barnets affektive kropslige tilstand og den opfattede kvalitet af omsorgsgiverens emotionelle udtryk. Denne proces behøver ikke blive bevidst opfattet men kan karakteriseres som implicit mentalisering. (ibid.).

Med henblik på den følgende diskussion vedrørende kapacitet til intersubjektivitet i mentaliseringsteori og affekters rolle herfor, vil jeg her fremhæve at primær intersubjektivitet her kan sammenlignes med Brincks (2008) begreb interaffektivitet eller det at dele affekt. Lundh og Liljenfors (2015, p. 56) påpeger hvordan Huuto (2008, p. 117) henviser til at spædbørn er sensitive overfor intentionelle og affektive attituder, som kommer til udtryk i den andens blik, gestik eller ansigtsudtryk. Hutto påpeger videre, hvordan deltagere i en sådan interaktion kan siges at legemliggøre (*embody*) intentionelle indstillinger, som er rettet imod andres intentionelle indstillinger. Derpå konkluderer Hutto: ”*Intentionality and affects are [...] expressed by the way organisms carry themselves*” (Hutto, 2008, p. 117).

Lundh og Liljenfors (2015, p. 56) påpeger, at ovenstående implementering af en fænomenologisk forståelse af begrebet primær intersubjektivitet i mentaliseringsteoriens sociale biofeedback teori overlapper med Fonagy og kollegers (2012) ydre fokuserede mentalisering og således yderligere underbygger pointen om

at tidlig mentalisering (i implicit og eksplicit form) griber ind over kapaciteter, som er involveret i primær intersubjektivitet.

Lundh og Liljenfors pointerer videre, at kontingensbegrebet, fra social biofeedback teori er fuldt kompatibelt med denne teoretiske implementering af primær intersubjektivitet. Tilføj eget her så ikke kopi. Beebe og kolleger (2011), har foretaget et studie om mor angst. Her understreger de, hvordan interaktiv kontingens involverer regelmæssige øjebliksbaserede tilpasninger, som begge individer foretager i forhold til forandringer i den andens adfærd. Beebe og kolleger påpeger hvordan de beskriver at kontingens handler om forventninger. Og hvordan ”jeg påvirker dig og ”du påvirker mig”.

Kritisk stillingtagen til teorien om skam.

Kaufman (1989, p. viii) såvel som Nathanson (1992, p. 56) trækker på kliniske observationer fra deres egen praksis samt i nogen grad introspektion i forhold til egne levede liv. Dertil funderer de deres teori, som jeg vil gøre rede for, på Tomkins (fx 1984) eksperimentelle studier og børneobservationer knyttet til de primære affekter. Overordnet set udgøres Nathanson og Kaufmans empiriske grundlag af deres egne observationer og ikke af eksperimentelle, tilstræbt objektive studier, som det er tilfældet i teori om det mentale. Jeg vil argumentere for, at det, at deres observationer er gjort netop i en oplevelsesnær kontekst, og det at forfatterne inddrager deres egen empatiske introspektion bevirker, at det empiriske grundlag kan have en værdi. Dette indfanger det fænomenologiske aspekt som indeholder dynamikker, der er mere komplekse end det man ville kunne opfange i et tidsafgrænset eksperimentelt studie med et større antal deltagere. Dertil er jeg i opgaven her interesseret i at opnå forståelse for den intersubjektive dynamik, der knytter sig til affekten skam. Der er naturligvis begrænsninger ved denne type empiri eksempelvis i form af risiko for mangel på tilstrækkelig refleksion. Jeg vil holde mig en sådan begrænsning for øje i det følgende.

Skamaffekters rolle i udviklingen af intersubjektivitet.

I det ovenstående har jeg redegjort for, hvordan dyadisk og triadisk intersubjektivitet i udviklingspsykologi kan beskrives som det at dele oplevelser (Brinck, 2008, p. 117). Dette kræver kapacitet til at genkende et andet individs oplevelse eller

erfaringer samt at gøre ens egne førstehånds erfaringer tilgængelige for et andet individ (ibid.). Gilbert (1998, p. 3) redegør for, at der ikke er konsensus omkring opfattelsen af affekten skam hverken i forskning eller teoridannelse. Når jeg i det følgende vil diskutere begrænsninger i begrebet mentaliseret affektivitet, vil jeg, som nævnt i problemformuleringen, gøre det med udgangspunkt i den ovenstående analyse af intersubjektivitet i mentaliseringsteori samt i en forståelse af affekten skam. Som nævnt kan affekten skam siges at tilhøre gruppen af selvbevidste affekter (Fisher & Tangney, 1995, p. 4). I affekten skam bliver individet opmærksomt på den andens granskning af individets selv og når grebet af affekten skam er selvet både agent og objekt for observation og misbilligelse, idet utilstrækkeligheder ved det defekte selv, opfattes som blotlagt for den anden (Gilbert, 1998, p. 6). Således vil jeg argumentere for, at skam i dette perspektiv kan siges at være en affekt med en immanent intersubjektivitet. Jeg begrundet dette med, at skam vedrører to subjekters opmærksomhed omkring et fælles tredje, og hvor dette tredje udgøres af barnets selv. Jeg har i ovenstående redegjort for begrebet 'fælles opmærksomhed', som Fonagy og kolleger (2007) benævner som et værende en essentiel kapacitet til udvikling af mentalisering. I beskrivelsen af skam som en selvbevidst affekt vil jeg argumentere for, hvordan et individs oplevelse af den selvbevidste affekt skam i mentaliseringsteorien således er betinget af en fuldt udviklet kapacitet til 'fælles opmærksomhed', som ville være forbundet med en fuldt udviklet kapacitet til mentalisering (Allen et al., 2008/2010, p. ca. 107). En egentlig selvbevidsthed, der vil indebære evnen til at mentalisere om hvorledes andre tænker om ens selv og altså dermed en evne til at føle skam opstår i mentaliseringsteoretikernes perspektiv først, når barnet er i stand fuldt ud til at danne indre repræsentationer om sit eget og andres selv i et triadisk intersubjektivt perspektiv. Om affekten skam citerer Fonagy og kolleger da også Cooley (1912): *"The thing that moves us to pride and shame is not the mechanical reflection of ourselves, but an imputed sentiment, the imagined effect of this reflection upon another's mind"* (Cooley, 1912, p. 153 if. Fonagy et al., 2002, p. 25). Igen vil jeg gøre opmærksom på, at det lille spædbarn i mentaliseringsteorien antages som værende ude af stand til at opfatte omsorgsgiverens subjektive affekter i affektspejlingsprocessen. Som beskrevet i ovenstående analyse af intersubjektivitet i den sociale biofeedback model ville dette ifølge Fonagy og kolleger (2002, p. 211) indikere, at det lille barn har kapacitet til en form for primær intersubjektivitet, hvilket de ikke mener, er tilfældet. Som nævnt, påpeger Fonagy og kolleger hvordan

barnet til at begynde med, tilsyneladende ikke er opmærksom på, at det ser den andens subjektive tilstand, ligesom de, som nævnt, vurderer det som usandsynligt, at barnet ved, at andre har indre følelser (Fonagy et al., 2002, p. 127).

Jeg vil imidlertid parallelt med Lundh og Liljenfors' argumentation, som jeg har redegjort for i det ovenstående, påpege at en sådan forståelse af skameffekten indebærer en forståelse af primær intersubjektivitet i en mentaliseret fortolkning. Med det perspektiv på udvikling af intersubjektivitet, som jeg har redegjort for, er indeholdt i mentaliseringsteori (Fonagy et al., 2002; Fonagy et al., 2007; Allen et al., 2008/2010), vil affekten skam således først kunne opstå med en fuldt udviklet evne til mentalisering.

I ovenstående har jeg med afsæt i Davidsen og Fosgerau (2015) samt Lundh og Liljenfors (2015) gjort rede for, hvordan en implementering af begrebet primær intersubjektivitet i en ikke-mentaliseret fortolkning kan være et kvalificeret og teoretisk velfunderet bud på at løse de teoretiske uoverensstemmelser og uklarheder, der synes at være i teori om mentalisering vedrørende den fundamentale dimension implicit-eksplicit mentalisering samt udvikling af intersubjektivitet i den sociale biofeedback teori.

I det følgende vil jeg argumentere hvorledes en sådan implementering af en ikke-mentaliseret fortolkning af primær intersubjektivitet vil afspejles i den måde skam kan forstås på i mentaliseringsteori. Dette vil, jeg argumentere for, vil igen kunne danne et udgangspunkt for at diskutere om dette fordrer en reformulering af det for mentaliseringsteori centrale begreb mentaliseret affektivitet.

I det følgende vil jeg argumentere for, hvordan et affektteoretisk (Tomkins, 1984; Tomkins 1979 if. Monsen, 2000) perspektiv på affekten skam er kompatibelt med den ovenstående implementering af en fænomenologisk funderet ikke-mentaliseret udgave af primær intersubjektivitet i teori om mentalisering.

Nathanson (1992) og Kaufman (1989) tager begge udgangspunkt i Tomkins' klassiske affektteori. Indledningsvis vil jeg argumentere for, at den affektteoretiske teoriramme er forenelig med mentaliseringsteoriens biosociale perspektiv på affekter. Dernæst vil jeg mere specifikt redegøre for et sådant affektteoretisk perspektiv på skam og undersøge, hvorvidt det kan siges at være kompatibelt med

implementeringen af en ikke-mentaliseret fortolkning af primær intersubjektivitet i mentaliseringsteori.

Mentaliseringsteoretikerne Gergely og Unoka nævner Tomkins (1995 if. Gergely & Unoka, 2008, p. 61) når de beskriver, hvordan de i overensstemmelse med vægtige emotionsteoretikere antager, at barnets medfødte biologiske selv fra fødslen har en rigt struktureret indre organisering. Dette er i overensstemmelse med Fonagy og kollegers (2002, p. 149; p. 155) beskrivelse af hvordan barnet fødes med basale/grundlæggende emotioner, der udgør dynamiske adfærdsorganisationer med adaptive funktioner. Som det også fremgår af min redegørelse for den sociale biofeedback teori, henviser Fonagy og kolleger i denne kontekst til bl.a. til hvordan emotionsteoretikerne Ekman (1992) samt Izard (1977 if. Fonagy et al., 2002, p. 155) peger på at disse medfødte grundlæggende emotioner er karakteriseret ved særlige ansigtsudtryk som er associeret med forud forbundne differentierede fysiologiske responsstrukturer. Sonnby-Borgström (2012, p. 39) beskriver hvordan netop moderne neurovidenskabelig emotionsforskning, f.eks. Ekman (1992) og Izard er inspirerede af Tomkins teorier.

Ligesom mentaliseringsteoretikerne anlægger et biosocialt perspektiv på affekter, opfatter Tomkins også affekter i en bio-psyko-socialt kontekst (Tomkins, 1963, if. Sonnby-Borgström, p. 39). Dertil antager Tomkins, som også mentaliseringsteorien udlægger det i teori om social biofeedback, at menneskets udvikling finder sted i skæringspunktet mellem højere komplekse sociokulturelle systemer og lavere biologiske systemer (ibid.). Endelig vil jeg påpege, hvordan Tomkins i overensstemmelse med mentaliseringsteorien opfatter affekter som adaptive, somatisk givne reaktionsformer, som har en vis kommunikativ værdi (Tomkins, 1964 if. Monsen, 2000, p. 127). I mentaliseringsteorien afspejles dette i teorien om social biofeedback hvor Fonagy og kolleger (2002, p. 161) påpeger hvordan emotionstilstande hos spædbarnet vil foranledige et sæt af fysiologiske tilstandsforandringer, hvilket vil udløse et adfærdsmæssigt emotionsudtryk og et distinkt sæt af kinæstetiske stimuli hos spædbarnet. En empatisk, affektivt afstemt omsorgsperson vil, modsat barnet selv, være i stand til at aflæse og fortolke barnets affekter, som udtrykkes gennem barnets stemmebrug og ansigtsudtryk (ibid., p. 170). Omsorgspersonen vil reagere med en affektmodulerende interaktiv adfærd og indtager i kraft af sin pædagogiske indstilling en form for lærerrolle overfor

spædbarnet (Fonagy et al., 2007, p. 308f). Derved muliggøres barnets tilegnelse af kapacitet til mentalisering og til adaptiv affektregulering. Endelig vil jeg gøre opmærksom på, hvordan Tomkins i lighed med Fonagy og kolleger (2002) (se også afsnittet om emotioner i mentaliseringsteori) betragter følelser og idéer som adskilte men alligevel interaktive systemer. Samspillet mellem disse systemer antager Tomkins danner et akkumulerende net af ideo-affektive (*belief-affect*) strukturer. Disse strukturer er centrale for Tomkins' personlighedsbegreb, idet en sådan organisering af affekt og kognition vil påvirke individets måde at bearbejde indtryk samt dets måde at fortolke og forstå nye erfaringer på. Jeg vil således argumentere for, at affektteori overordnet set er foreneligt med mentaliseringsteori.

I det følgende vil jeg redegøre kort for grundlæggende teoretiske elementer i Tomkins klassiske affektteori. Dertil vil jeg redegøre for, hvorledes affektteoriens antagelse om at den såkaldte hjælpe-affekt skam kan opleves fra spædbarnsstadiet, er et væsentligt punkt, hvor affektteori adskiller sig fra teori om mentalisering.

Scener og ur-scripts i Tomkins' affektteori

Centralt i Tomkins affektteori står idéen om, at der dannes en forbindelse mellem en udløsende hændelse og den eller de affekter, som aktiveres. Videre organiseres oplevelser af følelsesmæssig karakter ifølge Tomkins på to niveauer; som scener og som scripts (*scripts*) (Tomkins, 1979 if. Monsen, 2000, p. 104). Basisaffekterne indgår i det, Tomkins kalder for medfødte primære *scripts*. Et script aktiveres af en scene, som består af en hændelse af ydre eller indre karakter med en opfattet begyndelse og slutning. Dertil består et script af en reaktion af muskulær eller på anden måde fysiologisk karakter. En sådan reaktion indgår i en forbindelse mellem udløsende situation, indre affektiv reaktion og ydre respons. Et eksempel på det, som Tomkins kalder et ur-script, er barnets spontane udtryk for interesse ved den basale affekt interesse-ophidselse (eng: *interest-exitement*), som får det til at rette blikket mod omsorgspersonens ansigt og ansigtsudtryk i det hele taget. Det er affekten, der forstærker organismens oplevelse af den ydre aktivator i disse medfødte primære scener. Det affektive samspil mellem barn og forælder i ansigt-til-ansigt interaktioner antages at være specielt vigtigt for den tidlige udvikling af scripts. Ifølge Tomkins bliver scriptsne i takt med udviklingen stadig mere komplekse og aktiveres i højere

grad af kognitive processer (Tomkins 1991/ 1963 if. Sonnby-Borgström, 2012, p. 40). Forskeres observationer af, hvordan nyfødte spædbørn imiterer andres ansigtsudtryk, forklarer Tomkins ved, at der hos spædbarnet sker en interaktion mellem primitive, perceptuelle og kognitive færdigheder. Dette forstærkes af affekten interesse-spænding, idet barnet oplever muligheden for at forstærke en allerede god scene ved at handle selv (Monsen, 2000, p. 121). Organiseringen af affekter og scripts har en funktion af at være styrende principper for følelsesoplevelser og for mestringen af disse følelsesoplevelser allerede før barnet lærer at tale (Monsen, 2000, p. 104). Etablerede scener og scripter kan således opfattes som værende styrende principper for følelsesmæssige oplevelser (ibid.). Studiet af ansigtsudtryk har en central plads inden for Tomkins' affektteori. Ansigtet er ifølge Tomkins affekternes muskel. Tomkins betoner ansigtet som værende udtryk for vores emotionelle tilstand og som et kommunikativt signal til omgivelserne. De biologiske affektreaktioner udtrykkes ifølge Tomkins i form af forskellige ansigtsudtryk. Ansigtsreaktionerne og også andre fysiologiske reaktioner er automatiske svar på ydre eller indre stimuleringer og de fremkommer ifølge Tomkins (Sonnby-Borgström, 2012) uden en medierende bevidst følelse. Forskning i ansigtsudtryk tyder på, at skam og andre affekter som glæde, vrede, frygt og væmmelse er emotioner med tæt kobling til særlige ansigtsudtryk. Men hvor de basale affektprogrammer udtrykkes automatisk i ansigtsmuskulaturen uden viljens medvirken lærer individet gennem socialiseringsprocesser at kontrollere disse ansigtsudtryk. De spontane ansigtsudtryk modificeres gennem socialiseringsprocessen med omsorgspersonerne og andre erfaringer med social interaktion (Ekman, 1993)

Affekten skam ifølge Tomkins

I overensstemmelse med Tomkins antager Fonagy og kolleger, at der findes et sæt af medfødte emotioner. I Fonagy og kollegers formulering omfattes dette sæt *mindst* af affekterne nydelse og glæde (*enjoyment*), vrede, frygt, tristhed og overraskelse. Disse emotioner er udtrykt ved de samme ansigtstræk på tværs af kulturer og bliver universalt genkendt (Ekman, 1993 if. Fonagy og kolleger, 2002, p. 155). I Tomkins' model antages hver af de primære affekter at have et medfødt program for ekspressivitet med specifikke ansigtsudtryk eller specifik stemmebrug understøttet af

et særligt vejrtrækningsmønster (Tomkins, 1963 if. Mønsen, 2000, p. 117). Affektteoretikere som Tomkins, har været med til at understrege vigtigheden af skam (Gilbert, 1998, p. 5). Ifølge Tomkins er skam en medfødt form for driftsmæssig hjælpe-affekt (*drive-auxiliary*). Dette henviser i Tomkins' formulering til, at funktionen af skam er at dæmpe eller reducere positive affekter, som er associerede med basale behov (Mills, 2005, p. 27). Skam aktiveres således ifølge Tomkins i forbindelse med erfaringer, som kræver en hurtig og uønsket mindskelse i medfødte affekter såsom glæde eller interesse. Emotionsforskeren Izard er stærkt inspireret af Tomkins' affektteori og i hendes (1991, p. 338) formulering vil skam altid på en eller anden måde være forbundet med en positiv følelse. Ifølge Izard kan der i hvilken som helst situation, hvor der er investeret interesse og nydelse, også findes lejlighed til skam. Ifølge Tomkins dæmper affekten skam de positive affekter og bevirker, at spædbarnet trækker sig eller kobler ud af den interaktive kontakt. Fysiologisk kan affekten skam ifølge Tomkins aflæses i ansigtsmuskulaturen ved at øjenlågene sænkes og blikket flyttes nedad. Ansigtsmusklerne afslappes, hovedet sænkes og tiltes let ved ændret *tonus* i halsmuskulaturen. Hoved og kropsbevægelser synes at have en effekt af, at få individet til at synes mindre (Tomkins, 1984, p. 181).

Nathanson om affekten skam.

I overensstemmelse med Tomkins (1984, 1979 if. Mønsen, 2000) har Nathanson (1992) argumenteret for, at skam-ydmygelse er et affektprogram, som er designet til at blive udløst i de situationer, hvor der opstår en forhindring for fortsættelsen af positiv affekt. Nathanson ser skam som udgørende et biologisk system med hvilket individet kontrollerer dets affektive output sådan at individet ikke vil forblive interesseret eller tilfredsstillet, når dette ikke længere opfattes som sikkert (Nathanson, 1992, p. 140). Individet, som oplever skamfølelsen, understreger Nathanson, forbliver imidlertid interesseret i det, som producerer denne positive affekt (1992, p. 132). Skam er med Nathansons formulering en smertefuld mekanisme hvis funktion det er at trække individet væk fra hvad end, der vækker dets interesse eller tilfredsstiller det. I Tomkins formulering, ”*shame will occur whenever desire outruns fulfillment*” (Tomkins, 1963 if. Nathanson, 1992, p. 138). Jo mere varig og dyb en interesse og nydelse individet har ved den stimulus, som udløser og nydelse interessen, jo større grad af skam udløses for at reducere dets

interesse når individet oplever en forhindring herfor (ibid., p. 139). Nathanson beskriver følelsen af skam som værende lig med en hæmsko for noget, vi har ønsket, noget vi har nydt eller noget, som har begejstret eller behaget os (Nathanson, 1992, p. 139). Nathanson understreger Tomkins' pointe om, at skam ikke bevirker, at de oplevede affekter interesse og nydelse udslukkes helt. Skam kan i denne sammenhæng sammenlignes med, hvordan affekten væmmelse nedtoner sulten efter bestemte fødevarer trods en vedvarende stærk sultfølelse. Skamaffekten kan forstås som en unik biologisk mekanisme som fungerer, når individet forbliver fascineret af hvad end der har udløst dets interesse eller forbliver begærlig efter at være et med det eller den person som kunne have været en kilde til tilfredshed og kunne associeres med affekten nydelse (ibid., p. 139). Det betyder, at skam hos Nathanson såvel som Tomkins forstås som en mekanisme, som bevirker at individet oplever smertefuld indre spænding ved at forsøge at reducere mulighederne for positiv affekt i situationer, hvor der fortsat eksisterer tungtvejende årsager eller stimuli til grund for den positive affekt (ibid., p. 139).

Nathanson om skam hos spædbørn.

I sin forståelse af, at skam også findes hos helt små børn inddrager Nathanson affekten stolthed, som også udgør en af de medfødte affekter i Tomkins affektteori. Stolthed er ifølge Nathanson knyttet til udviklingsmæssig vækst og tilegnelsen af nye evner i forbindelse hermed. Skam, påpeger han, er knyttet til fejlslåede evner i denne forbindelse. Dette beskriver han således. Efterhånden som evnerne tilegnes i takt med individets naturlige modenhed, mister disse deres kapacitet til at udløse stolthed. Imidlertid kan fejlslagne forsøg på at demonstrere de allerede opnåede evner fortsætte med at udløse skamaffekt hele vejen igennem individets udvikling (Nathanson, 1989, p. 160). Stolthed på dette udviklingstrin er ifølge Nathanson forbundet med, at individet griber til handling og en succesfuld handling må forstærkes af de positive affekter interesse eller nydelse. Videre må individet kunne gribe til handling ift. et mål, som er relateret hertil. Dette kan være i form af affekten interesse til at drive aktiviteten og i form af affekten nydelse som en belønning herfor. Nathanson sammenligner dette mønster med skam ligeledes funderet i Tomkins' affektteori. Når en hindring registreres, som kan forstyrre det forventede flow af affekten interesse eller affekten nydelse, aktiveres skam som en smertefuld

reducering af den hidtidige positive affekt (ibid., p. 161). I det omfang barnet forbliver interesseret i eller begejstret for en opgave, som indebærer resultatet af dets handlinger og barnet ikke er i stand til at ophøre med at være interesseret i denne opgave, kan der opstå en uoverensstemmelse med på den ene side det internaliserede mønster som håbes opfyldt samt det faktiske mønster som skabes af barnets adfærd. Denne uoverensstemmelse fungerer nu som en hindring af interesse og udløser ifølge Nathanson affekten skam. Nathanson henviser til et studie (Papousek & Papousek, 1975 if. Nathanson, 1992, p. 169f) hvor 3-4 måneder gamle spædbørn belønnes for en specifik form for adfærd ved hvilket, de udviser det Nathanson benævner competence pleasure. Da det imidlertid ikke lykkes udviser børnene ydre tegn på skam ved tab af muskulær spænding i hoved og hals, de vender hovedet væk og rødmer.

Nathanson argumenterer for, at spædbørn kan have en elementær form for skamaffekt, som er baseret på de rudimentære former for interaktioner, som de på deres givne udviklingstrin er i stand til at danne. Nathanson pointerer hvordan skam er en affektmechanisme, hvis funktion er at undertrykke den nydelse og begejstring, som normalt hører til en begivenhed.

Nathanson påpeger at individet, herunder også spædbarnet, hver gang det går i gang med noget nyt, eftertragter affekten stolthed. I samme ombæring risikerer det altså, ifølge Nathanson, affekten skam (ibid., p. 170f).

Kort diskussion af en ikke-mentaliseret fortolkning af primær intersubjektivitet og affekten skam i teori om mentalisering.

Nathanson påpeger i ovenstående hvorledes det lille barn er i stand til at føle skam. Denne skam opleves ikke som en selvbevidst affekt, men som noget spædbarnet oplever når det oplever en hæmsko for noget, det har ønsket eller nydt. Tomkins beskriver hvordan et ur-script hos det lille barn er barnets spontane udtryk for interesse ved den basale affekt interesse-ophidselse. Denne affekt får barnet til at

rette sin opmærksomhed mod omsorgspersonens ansigt og ansigtsudtryk i det hele taget. Endvidere beskriver han hvordan det affektive samspil mellem barn og forælder i ansigt-til-ansigt interaktioner antages at være særligt vigtige for udviklingen af scripts og dermed for personligheden. Jeg vil sammenligne dette medfødte ur-script af interesse med det som Kaufman benævner "den interpersonelle bro". Som Tomkins har Kaufman (1992, p. 31) fokus på ansigtet nærmere bestemt øjenkontakten i opfattelsen af, hvordan interpersonel skam opstår. Ansigtet har ifølge Kaufman en central vigtighed i interpersonelle relationer. Kaufman beskriver, hvordan morens smilende øjne drager barnet som en magnet og hvordan den såkaldte øjenkontakt scene udgør den mest intime oplevelse, som er mulig mellem mennesker. Denne dynamik som Kaufman benævner den *primære identifikation* bliver hurtigt en indre billeddannende (*imagery*) proces, som omfatter visuelle, lydæssige og kinæstetiske scener. I Kaufmans opfattelse har denne visuelle scene af forening og identifikation samt dens ledsagende affekt, kritisk betydning for den psykiske udvikling (ibid., p. 31f). Sådanne interpersonelle scener er ifølge Kaufman kritiske i forhold til at etablere emotionelle bånd. Denne reciprokke emotionelle forbindelse af vedholden og forudsigelig gensidig interesse og gensidigt oplevet tillid udgør *den interpersonelle bro*. Dette er i Kaufmans affektteori et centralt begreb (ibid., p. 33). Kaufman specificerer nærmere at et brud på denne interpersonelle bro udgøres af begrænsninger for delt positiv affekt med en signifikant anden. Et sådant brud udgør ifølge Kaufman den interpersonelle aktivator som er den kritiske begivenhed, der aktiverer affekten skam. For at undgå et sådant brud på den interpersonelle bro skal skabe vedvarende skam, pointerer Kaufman, hvordan omsorgspersonen må tage sig tid til at lytte til og på anden måde drage omsorg for barnets udtrykte behov og dermed validere barnets indre oplevelse. Når en aktivering af skam følges direkte af en aktiv genetablering af den interpersonelle bro, vil dette forebygge en *internalisering og forstørrelse* af skammen (ibid., p. 34).

På baggrund af sammenskrivningen af Tomkins, Nathanson og Kaufmans syn på affekten skam, vil jeg argumentere for, at skam kan opleves i konteksten af en ikke-mentaliseret fortolkning af primær intersubjektivitet. Dette indebærer, som Lundh og Liljenfors (2015, p. 56), har argumenteret for, en implicit, eksternt orienteret mentalisering. Hvor det centrale begreb mentaliseret affektivitet indebærer at emotioner altid vil kunne mentaliseres, vil jeg argumentere for, at det kan blive

vanskeligt at opnå den sofistikerede form for affektregulering som beskrives af Fonagy og kolleger (2002, p. 435) som mentaliseret affektivitet i fald et barn har oplevet meget skam i spædbarnsalderen. At et barn kan opleve denne form for affekt så tidligt som i spædbarnsalderen, har jeg argumenteret for i det ovenstående.

Referenceliste

- Allen, J. G., Fonagy, P. & Bateman, A. W. (2008/2010). *Mentalisering i klinisk praksis*. København: Hans Reitzels Forlag
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). Washington DC: Author.
- Bion, A. (1962/2013). The psycho-analytic study of thinking. II. A theory of thinking. *The Psychoanalytic Quarterly*, 2013, LXXXII(2). 301-310.
- Brinck, I. (2008). The role of intersubjectivity in the development of intentional communication. In J. Zlatev, T. P. Racine, C. Sinha & E. Itkonen (Eds.), *The Shared Mind: Perspectives on intersubjectivity* (pp. 115-140). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Center for Mentalisering (2016). Hjemmeside for Center for Mentalisering. Tilgået den 15. april, 2016 fra: <http://www.centerformentalisering.dk/udgivelser/>
- Cortina, M. & Liotti, G. (2010). Attachment is about safety and protection, intersubjectivity is about sharing and social understanding. *Psychoanalytic Psychology*, 27(4), 410-441. doi:10.1037/a0019510
- Daidsen, A. S. & Fosgerau, C. F. (2015). Grasping the process of implicit mentalization. *Theory & Psychology*, 25(4), 434-454. doi: 10.1177/0959354315580605
- Den Danske Net Ordbog. Opslag den 6. marts 2016. www.ordbogen.com
- Ekman, P. (1992). Are there basic emotions? *Psychological Review*, 99(3), 550-553.
- Fischer, K. & Tangney, J. P. (1995). Self-conscious emotions and the affect revolution: Framework and overview. In K. Fischer & J. P. Tangney (Eds.), *Self-Conscious Emotions. The Psychology of Shame, Guilt, Embarrassment, and Pride* (pp. 3-24). New York: The Guildford Press.
- Fonagy, P. (2003). Epilogue. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 67, 271-280

- Fonagy, P. & Target, M. (2002/2006). Tidlig indsats og udviklingen af selvregulering. In J. H. Sørensen (Ed.), *Affektregulering i udvikling og psykoterapi* (pp.186-210). København: Hans Reitzels Forlag.
- Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E. L. & Target, M. (2002). *Affect regulation, mentalization and the development of the self*. New York: Other Press
- Fonagy, P., Gergely, G. & Target, M. (2007). The parent-infant dyad and the construction of the subjective self. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 48(3/4), 288-328. doi:10.1111/j.1469-7610.2007.01727.x
- Fonagy, P., Bateman, A. W. & Luyten, P. (2012). Introduction and overview. In A. W. Bateman, P. Fonagy (Eds.) *Handbook of Mentalizing in Mental Health Practice*. (pp. 3-42). Arlington: American Psychiatric Publishing
- Gallagher, S. (2004). Problems in autism: Interaction theory as an alternative to theory of mind. *Philosophy, Psychiatry & Psychology: PPP* 11(3), 199-217
- Gallagher, S. & Hutto, D. D. (2008). Understanding others through primary interaction and narrative practice. In J. Zlatev, T. P. Racine, C. Sinha & E. Itkonen (Eds.), *The Shared Mind: Perspectives on intersubjectivity* (pp. 17-38). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Gilbert, P. (1998). What is shame? Some core issues and controversies. In P. Gilbert and B. Andrews (Eds.), *Shame. Interpersonal Behaviour, Psychopathology and Culture* (pp. 3-38). New York: Oxford University Press.
- Hart, S. & Schwartz (2008). *Fra Interaktion til Relation*. pp. 220-270. København: Hans Reitzels Forlag.
- Izard, C. E. (1991). *The Psychology of Emotions*. pp.1-57; 329-354. New York: Plenum Press.
- Jurist, E. L. (2010). Mentalizing minds. *Psychoanalytic Inquiry*, 30(4), 289-300. doi:10.1080/07351690903206496
- Jurist, E. L. (2005). Mentalized affectivity. *Psychoanalytic Psychology*, 22(3), 426-444. doi:10.1037/0736-9735.22.3.426

- Kaufman, G. (1989). *The psychology of shame. Theory and treatment of shame-based syndromes*. New York: Springer Publishing Company.
- Lundh, L. & Liljenfors, R. (2015). Mentalization and intersubjectivity towards a theoretical integration. *American Psychological Association*, 32(1), 36-60. doi:10.1037/a0037129
- Lyons-Ruth, K. (2007). The interface between attachment and intersubjectivity: Perspective from the longitudinal study of disorganized attachment. *Psychoanalytic Inquiry* 26(4), 595-616. doi: 10.1080/07351690701310656
- Mills, R.S. L. (2005). Taking stock of the developmental literature on shame. *Developmental Review*, 25, 26-63. doi:10.1016/j.dr.2004.08.001
- Monsen, J. T. (2000). Selvpsykologi og nyere affektteori. In: S. Karterud and J. T. Monsen (Eds.). *Selvpsykologi – utviklingen efter Kohut* (pp. 95-145). København: Hans Reitzels Forlag.
- Nathanson, D. L. (1992). *Shame and pride. Affect, sex and the birth of the self*. (pp. 1-214; 303-476). New York: W. W. Norton & Company.
- Perner, J. & Roessler, J. (2012). From infants' to children's appreciation of belief. *Trends in Cognitive Sciences*, 16(10), 519-525. doi:10.1016/j.tics.2012.08.004
- Schore, A. N. (1998). Early shame experiences and infant brain development. In P. Gilbert & B. Andrews (Eds.), *Shame. Interpersonal behaviour, Psychopathology and Culture*. (pp. 57-77). Oxford: Oxford University Press. [21 sider]
- Sonnby-Borgström, M. (2012). *Affekter, affektiv kommunikation og anknytningsmønster – et bio-psyko-socialt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur AB. (pp. 19-68; 177-246)
- Tomkins, S. (1984). Affect theory. In: K. R. Scherer & P. Ekman (Eds.), *Approaches to emotion*. (Pp. 163-196). Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Tomkins, S. (1979). Script theory. Differential magnifications of affects. In H. E. Lowe and R. A. Dienstbier (Eds.), *Nebraska Symposium on Motivation*, vol. 26. (Pp. 201-236). Lincoln; University of Nebraska Press

- Trevarthen, C. (1979). Communication and cooperation in early infancy: a description of primary intersubjectivity. In M. Bullowa (Ed.), *Before speech. The beginning of interpersonal communication*. (pp. 321-349). Cambridge, MA: Cambridge University Press.
- Trevarthen, C. (1992). An infant's motives for speaking and thinking in the culture. In A. H. Wold (Ed.), *The dialogical alternative. Towards a theory of language and mind*. (pp. 99-137). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Zeuthen, K., Pedersen, S. H. & Gammelgaard, J. (2008). Tilknytning og udviklingens drivkraft. En kritisk diskussion af empirisk spædbørnsforskning. *Psyke & Logos*, 29, 431-450.

Grafik:

Forsidebillede downloadet den 10. april 2016 fra hjemmesideadressen:

<http://live-similac-com.abbottnutrition.com/baby-development/bonding-and-development/baby-activities/language-development>